

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 9
SĂMBATĂ 16 APRILIE 1938

Romanul românesc

IV

Din articolul trecut asupra romanului, reeșea că acest gen este sortit să reprezinte dezvoltarea literară în timp, și oricare îi va fi soarta, este de dorit ca el să alcătuiască un bun cât mai perfect.

În rândurile de față, trecând la romanul românesc propriu zis, vom începe să studiem cu precădere ceea ce el înfăptuiește, fiindcă pe noi acesta ne interesează mai cu osebire, scotându-l ca aportul nostru caracteristic, la mănunchiul de opere ale viitorului îndepărtat.

Dacă romanul înseamnă o sinteză, această sinteză e de dorit să fie cât mai bine orânduită. Un roman care poartă numai numele așa fel, dar care în realitate nu este decât, ori o descriere, ori un haos de întâmplări repetate la infinit, poate să lipsească din pleiada scrierilor literare.

Prin aceste întâmplări repetate la infinit nu voesc, desigur, să înțeleg faptele simple, limpezi, întâlnite des în viață, care cu măiestrie tratate pot da naștere la opere de artă, ci acele întâmplări de care ne lovim fiindcă le creem noi înșine prin cauze diferite, ele neavând o existență exterioară dovedită, o caracteristică cel puțin.

Obicinuitul „happy-end“ pe care unele romane l-au adoptat ca încheiere la acțiunea lor este un fel prea uzitat în anumite ocazii, de a trata romanele.

Și n'ar fi nimic trist ca un optimism dus până la stăruire să formeze o caracteristică a epocii noastre, dar când din cuprinsul scrierii rees suferința, tragedia, chinurile sufletești, iar concluzia este fericită, avem o dovadă de dezechilibru, de dezorientare. Precum și problema inversată a romanelor voioase, luminoase, exuberante, care se încheie întunecos, îngrozitor, lugubru.

Aceasta e dezechilibrul și nu roman. Se poate spune ca dezechilibrul este o caracteristică a epocii noastre, și argumente sunt o mulțime pentru a susține dovada acestui dezechilibru, pe care toți, dacă gândim cătuși de puțin, trebuie să-l recunoaștem.

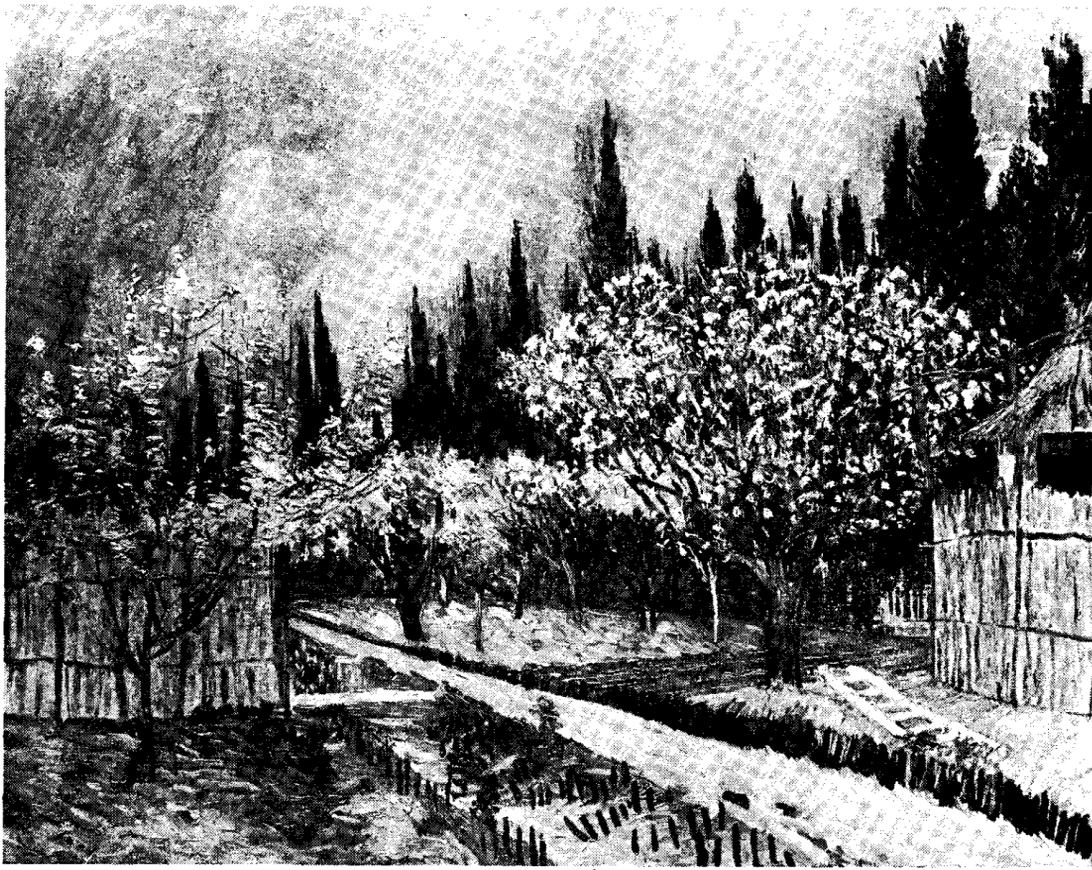
Însă, între dezechilibrul de ordin social și roman, care aparține substratului spiritual, intelectual, al omului se află o distanță, o prăpastie.

Influențe reciproce sunt, desigur, și din determinismul știut al lui Taine, noi putem extrage multe învățăminte folositoare precum și observații juste, cari să ne dovedească înrăurirea planului social asupra preocupărilor intelectuale. Însă acest determinism, înțeles prea ad litteram, este greșit.

„E o măsură în toate“ ne reamintește sentențios Horățiu, punând bazele literaturii în „Arta poetică“ și această măsură constă, în cazul de față, în a nu socoti ca singur fapt caracteristic, desordinea socială, determinând intelectualul.

Nu este decât o influență, chiar foarte puternică, cred, dar numai influență. Și trebuie socotită ca atare, deci ca unul dintre elementele caracteristice, isvorit dintr-o înrăurire a planului social asupra spiritului, iar nu ca singurul element caracteristic.

VICTOR POPESCU

VAN GOGH

MAI PRESUS DE GENERAȚII

de D. CARACOSTEA

Universitatea din București s'a asociat din toată inima poazei inițiative de a comemora pe scriitorii noștri. În vremurile turburi ce astăzi, înțelesul n'ar trebui să scape nimanui. Preamărind pe cei mai apleși dintre aleși, preamărind însăși semnificația cea mai înaltă a chemării scriitorului.

A scoate din trecut directive pentru prezent, a face deci ceea ce se cheamă istorie pragmatică, poate duce la greșelile istoria nu se repetă și vremurile își au cerințele lor. Pe de altă parte, a da normă este o concepție perimată.

Dar creativitatea este altceva decât acel *faul* al esteticii normative. Presupunând darul de sus — fără care nu se poate face nimic — și lasând la o parte toate deosebirile de epocă, de generație, de direcție, și evocând pe toți fruntașii scrisului românesc căi se odihnesc în pământul țării și dincolo de hotarele ei, dela Palermo până la Lemberg și mai departe, se cuvine ca, într'un examen de conștiință, să ne punem întrebarea: ce îndemnuri și ce imperative ne grăiesc din atâtea mari morminte?

Prima poruncă din crezul șirului de generații este: rădăcinează-te adânc în sufletul neamului tău. Și pentru că bucuriile sufletești supreme trăiesc în această minunată față a vieții care este limba românească, cultul, innobilarea și creșterea ei să rămâie nestrămutatul nostru cuget. Valoarea unei literaturi este determinată întâiu de caracterul și geniul limbii materne. Și dacă Turgheniev, după o fază de restriște, mărturisea că ceea ce l-a mântuit de îndoială a fost limba lui, tot astfel noi, după ce am adâncit paginile mari ale literaturii noastre și ne-am

pătruns de ce minunat instrument de expresie este limba noastră, suntem îndreptățiți să zicem: în zile de îndoială, ceea ce mi susține credința în destinele viitoare ale literaturii neamului meu, ești tu, limpede ca cerul Italiei și bogată ca pământul pe care trăim, sfântă limbă românească.

A doua poruncă: Dumnezeu când îți dă ție, celui vremelnic, o fire proprie, El creiază posibilitatea unui destin, căruia trebuie să-i rămâi credincios. Numai mereu îmbogățită, firea poate deveni personalitate.

Al treilea stâlp de credință: păzește-te de primejdia originalității celui care crede că poate fi o glorie să devii neom. De aceea, desmărginește-te neconținut, căci numai viziunea totală și

A patra poruncă: viața fiind mai presus de artă, nu estetiza; pan-estetismul este moartea poeziei.

Rămâi străin de deșertăciunea succeselor; cine vânează succesul se uită la alții, nu în adâncul lui. Eminescu făcea totul ca și cum ar fi avut de trăit o sută de ani și prin poezia lui știa că vorbește ceva mai presus de el. Aceasta este porunca lui de dincolo.

Toți mucenicii scrisului nostru și-au scos încrederea dintr'o neîntreruptă pregătire: Conștiința menirii poate ridica sus și pe cel mai umil, numai prin ea poți rezista unei lumi de dușmani, căci prin ea vorbesc țările.

O altă poruncă, și din cele mai grele, este ca, fiind mereu tu, să te desmărginești, înțelegând pe alții.

Nu uita însă că drumul poeziei nu se oprește niciodată: cel mai mare dușman al lui Eminescu este eminescianul.

Tehnica nu se învață, se crează odată cu fiecare destin și numai cine stăruiește până la capăt în destinul lui, acela poate fi mântuit.

Dus de puterile acestea, te oprești acolo unde destinul tău, al neamului și al lumii fac un tot nedespărțit și îți dai seamă, că ai fost făuritorul unei opere nepieritoare.

Acestea sunt glasurile de consolidare care se ridică din marile noastre morminte; bunurile câștigate prin ele, dacă nu pot fi plătite cu nimic, impun mari obligații și critice și publicului.

Fiind o cheazăie a adevăratei originalități, adâncirea acestor porunci, care nu sunt ale unei școli și ale unei vremi, ci vin din toată viața literaturii noastre, poate duce tineretul la maturitatea creațiunii de mâine.

adâncă a lumii te poate înălța pe marile pedestaluri. Cuvintele: obște și obștesc, în care au crezut înaintașii și care azi par învechite, sunt mai presus de modă.

ADUNARE LA S. S. R.

Odată pe an, pentru votarea noilor membri și deslegare financiară, odată la trei ani pentru alegerea unui nou comitet, adunarea „Societății Scriitorilor Români“ dela 10 Aprilie 1938 nu a rezolvat nici ea problemele vitale ale scriitorilor. Sunt ele atât de grele și de multe încât să nu-și găsească în nici un chip soluționare? Noi credem că nu?

„Societatea Scriitorilor Români“ nu are prea mulți membri: 241. Nu mai există altă societate similară sau simdicat. Dintre aceștia, unii sunt simpli membri nu și activi, fie că au renunțat de a mai scrie, fie că au o profesie fără nici o legătură cu arta și literatura, sau pur și simplu, nu se interesează de rosturile și de viața acestei Societăți. Procedând prin eliminare pro forma, numărul se reduce. Sunt cam 100 de scriitori care vin la adunare, odată pe an, iar restul timpului o frecventează 50—60.

S. S. R. ar fi trebuit să primească și anul acesta membri noi, mai cu seamă că printre petiționarii erau unii cunoscuți și în străinătate. Se teme cineva de tineret? Noi credem că nu!..

Cercetând bugetul, care nu a fost comentat în adunare, aflăm prea puține și prea mici subvenții. Și aici, a paranteză. Scriitorul îndeplinește prin creație și producție perpetuă, o funcție culturală și socială. Opera lui devine un bun colectiv, intră în patrimoniul spiritual al națiunii. Noi nu am învățat românește și nu ne-am făcut cultura din manualele didactice, ci cu literatura și poezia din aceste cărți, și mai cu seamă din rafturile bibliotecilor. O valoare culturală nu este ca o monedă care circulă, satisfăcând în egală măsură necesități practice, ea este prețuită necontent de toți acei cari se folosesc de ea. Scriitorii trăiesc greu, mor săraci, dar opera lor fructifică, lupta fără beneficii materiale împotriva întinerului sfărâmă analfabetismul, edifică gloria unui popor.

Două subvenții, dela două ministere, nu înseamnă prea mult. Societățile anonime, băncile și mai cu seamă trusturile industriale, pot contribui anual pentru sprijinul S. S. R. Vrea cineva să ajute o operă de cultură, să o facă, acolo unde se crează și unde, s'ar putea crea și mai intens, dacă s'ar schimba condițiile materiale ale vieții. Sunt asociațiuni studențești și societăți particulare care au subvenții mai mari decât S. S. R. Nici o gelozie, dar să păstrăm proporțiile.

Iată deci încă un obiectiv principal. mărirea fondurilor, și nu numai prin osteneala președintelui, ci prin intervenția hotărâtă a tuturor membrilor. De aici plecând, se vor putea tipări operele, premiate chiar în manuscris, și Societatea va putea întemeia o editură. S'au frânt atâtea idealuri, opere de valoare au apărut fragrant și prost tipărite, reviste periodice au dispărut, unii au căzut doborâți de oboseala nopților de muncă, și soarta scriitorului, nici astăzi, când avem atâtea mijloace nefolosite, nu s'a schimbat.

Dar mai sunt și alte lucruri, de gospodărie lăuntrică a breslei, pe care nu le putem spune aici. O nouă adunare va fi cel puțin un prilej de crâncenă spovedanie. O adunare convocată cât de curând, care să explice mușenia dela cea precedentă.

NICOLAE ROȘU

D'ANNUNZIO ARTISTUL

de RADU GYR

Moartea lui Gabriele D'Annunzio, întâmplată de curând, a cumulat în presa și periodicele noastre o serie de comentarii și elogii privitoare la marile om dispărut și la opera lui.

Despre D'Annunzio se poate vorbi și serie patetic, așa cum s'a scris la noi. Viața lui pasionează și entuziasmează. Vastitatea și diversitatea operei lui, la fel. În afară poate de Voltaire, la nici un alt scriitor nu întâlnim o mai frenetică îmbrățișare dintre om și operă, ca la D'Annunzio.

Om și operă se adună, se contopesc, și amestecă febrele și aurorele interiere. Dacă biografia lui D'Annunzio se proiectează, uriașă, în operă, iar luminile ei strălucitoare o depășesc chiar, opera lui se prelungește, spre desăvârșire, în viața incandescentă a îndrăgostitului și soldatului, plină de combustioni interne, fremătătoare de ne-

liniști și viziuni, infometată de orizont, tălăzuitoare ca o Mediterană.

Deaceia, majoritatea celor cari au scris despre D'Annunzio nu i-au privit creația literară în exclusivitate ei intrinsecă, ci au privit fenomenul d'annunzian artă-om în completările lui mutuale.

Alteori, tentativa de a scrie critic numai despre opera lui D'Annunzio a fost socotită drept riscantă pentru cel ce și-a propus o prezentare estetică a acesteia. Riscul ar fi fost acela de a înfățișa un Gabriele D'Annunzio incomplet — îndepărtându-se poezia sau proza de sub marea reflector al vieții scriitorului care-i sporea efectele de lumină și dimensiunile în afară, printr'un fenomen de magie optică, — ori de-a întâlni caractere negative în operă, cum, de pildă, manierismul, nebulozitatea, retorismul, morbidity

sensualismului, etc., care să diminueze prestigiul artei d'annunziane asigurat prin condiții externe.

Și totuși. D'Annunzio e un mare scriitor prin valoarea internă a artei sale, prin arhitectura ei de înalte linii. În ciuda celor cari socot că nu pot face decât examenul procesului d'annunzian în asocierea strânsă dintre biografic și literar, — creația sa artistică își asigură o majestoasă independență. Luați numai acel scânteeor „Trionfo della morte“ sau minunata carte „Notturmo“, și vor fi suficiente pentru a alcătui o stemă literară, prin frumusețile sedimentate în ele.

Literatura d'annunziană e însă mult mai complexă.

„Ultimul artist al Renașterii“ fuzionează cu creatorul de forme și valori noi, cu revoluționarul, aș putea spune: innoitorul expresiei poetice și al limbii își asociază pe artistul sentimentelor mari; temperamentul plin de tulburări inedite și sensibilitatea gălgâitoare fac din poetul cerului și al mării un

reprezentativ, în înțelesul cel mai pur, al spiritului italian.

S'a vânturat, de-atâtea ori, formula unui D'Annunzio „cel din urmă mare artist al Renașterii“, fără ca, totuși, să se fi accentuat asupra unui sens propriu zis al Renașterii, continuat în opera d'annunziană.

Acest sens există, adânc, la poetul pământului italic; el se prelungește în multe din operele sale dând substanță fondului și arhitecturii unei forme de mari respirații, de celeste înălțimi. În adevăr, Gabriele D'Annunzio continuă spiritul Renașterii prin:

a) acel amestec de creștinism floral și de păgânism carnal întâlnit în creațiunile de artă ale epocii lui Fra Angelico.

b) prin pasiunea pentru strălucirea

și perfecțiunea formei, — pasiune întâlnită la marii artiști ai Renașterii și la înaintașii lor Dante și Petrarca;

c) prin orizonturile largi deschise creației artistice, prin acel profund simț al „măreției“, al sensurilor mari, uriașe, proiectate pe cer.

Cu alte cuvinte, viziunea în mare a vieții, în dimensiunile și altitudinile ei simbolice și eterne;

d) prin continuarea unor viziuni și sonorități dantești;

e) prin reînnoirea și resurecția, în unele opere, a eroismului, așa cum îl aflăm în epopeea antică și în epopeele Renașterii.

Iată însă că „ultimul artist al Renașterii“ adoagă spiritului său clasic — așa cum aminteam mai sus — pe revoluționarul formei, pe creatorul temerar de expresii și valori noi.

Clasicul își aliază, succesiv, pe romantic și pe naturalist, iar aceștia vor lăsa să isbucnească, uneori, vulcanic,

(Continuare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

AUTORI ȘI IDEI

ADRIAN MANIU

Comemorarea lui Panait Cerna

Comemorarea a douăzeci și cinci de ani de la moartea lui Panait Cerna are un caracter puțin aparte, față de festivitățile obișnuite de aceeași natură. Poetul a murit tânăr și cele 51 poezii ale lui, cunoscute în ediția „Cartea Românească” au o circulație destul de restrânsă. E drept că cititorul ia contact cu ele din programul cărților didactice, dar acest contact nu se încheagă prea puternic, cu timpul devine mai subred, până dispăre. Poeziile lui Cerna se mai citesc apoi ocazional. Credem că au fost citite acum, cu prilejul acestei comemorări, cel puțin de cei cari au scris ca să pomenească pe poet. După aceea, vor amuți iarăși în filele volumului lor știut sub înfățișarea sobră a clasicilor oficiali. Astfel se întâmplă într'un public fără principii riguroase de educație literară. În literatura noastră se păstrează contactul viu numai cu acei scriitori cari depășesc enorm capacitatea de asimilare a publicului, și cari se impun printr'o forță elementară, ca fenomenele naturale. Eminescu este desigur, cazul tipic. Dacă însă un poet ca Panait Cerna nu ar fi lăsat în uitare, ci opera lui ar fi căutată, interpretată și ținută, ca să spunem așa, în evidență, la zi, — faptul ar dovedi o înțelegere a poeziei mult mai reală, adică o apropiere de ceea ce ar fi întim în creșterea ei de la generație la generație. Când generația unui poet se termină și el intră în altă generație, aceasta, ca fiecare care va veni după ea, prinde ca opera respectivă a poetului să i se desvăluie sub un aspect potrivit numai ei. Înțelegerea istorică își pierde valențele. Timpul pentru care a compus scriitorul, împrejurările care l-au modificate lăuntric nu mai sunt interesante; concepția însăși despre viață cade în desuetudine, sforțările metafizice par puerile și nu mai servesc cunoașterii ca niște chei pentru care nu se află lacăte închise. Această stare de lucruri este cu atât mai tragică, cu cât poezii înșiși se înșeală asupra dreptei lor valori. Dacă vor supraviețui în conștiința posterității, aceasta se va întâmpla de cele mai multe ori pentru motive cu totul altele de cât cele crezute de ei. În cazul lui Cerna, noi ne-am mulțumi astăzi dacă am găsi în opera lui ceea ce se cheamă „versuri frumoase”, fragmente sincere și spontane de viață lăuntrică, cu timbrul și armonia greu identificabile, așa fel ca ele să pară totdeauna conținuturi originale, întraductibile. Tematica sa filozofantă, optimismul teoretic, demonstrația exaltată a iubirii triumfătoare sau a bucuriei esențiale nu mai interesează. Sau ar interesa, dacă ar fi puse într'altfel, mai aproape de om, cu mult mai intime structuri sale interioare, reale. De pildă:

N'ai somn în astă noapte de-astep-tare!...
Nici pace n'ai: Din soarele de ieri,
O rază, un mănunchiu de scâteieri,
A 'ntârziat în ochi, tremurătoare —
Și nu se 'nchid pleoapele arzătoare...
Ți-i în inima numai de visuri plină...

Când poetul începe versul „Din soarele de ieri... am înțeles de la început că avem o metaforă vagă pentru un eveniment interior, că a fost cu precizie utilizat un simbol. Descrierea propriu zisă a evenimentului interior ne-ar fi interesat desigur mai mult, după cum, altă valoare ar avea versul dacă n'ar fi figurativ, ci s'ar referi direct la o așezare aieve a iubitorilor în fața soarelui.

Ar fi fost un joc, în amurg, când îndrăgostiții s'ar fi încercat să culegă cât mai multe nuanțe colorate în suflet, din spectacolul magnific al descompunerii crepusculare, „Raza”, „mănunchiul de scâteieri”, cari „au întârziat în ochii, tremurătoare” ar fi amintirea ceasului fantastic, care ar face unirea iubitorilor, de nedespărțit, ca într'un cerc magic. Lui Cerna nu-i putem cere însă să se gândească la astfel de exerciții poetice, destul de rare în literatura noastră. La el versul are înțelesul simbolic, ceea ce reiese și din continuarea strofei:

Ca 'ntr'o biserică strălucitoare,
Când se aprind făclile la demii.
Așa, deodată, s'a făcut lumină;
În sufletul neadormit, pe care
Se scutură un stol de dulci vedenii...

Sunt totuși cazuri când Panait Cerna se apropie extraordinar de obiectul

intuit poetic, și atunci uită să mai utilizeze simboluri, ci văzând lucrurile fără intermediu, le descrie direct, cu multă voluptate în amănunt. Avem atunci impresia unei exuberante vegetație. Poetul era o natură robustă, un „suflet tare” cum l-a caracterizat criticul care l-a impus publicului românesc, d. Mihail Dragomirescu, și pentru el, simpla

enumerare a unor stări sufletești sau a unor imagini constituia o etalare de bogății, ca o promenadă în grădina la culesul roadelor. Simpla reconstituire prin analiză a peisajului era la Cerna o bucurie a trăirii lui, el izbutind să rămăe ușor în cadrul de plenitudine și echilibru.

Aș vrea să cânt, să cuget, dar nu
mă 'ndemn... nu pot...
O rază de m'atinge, eu mă cutremur
tot,
Și-atât mă simt de singur, că mă'nfor
de teamă
Și ochii mei din umbră, lumina ta
o cheamă...
Atunci, m'abat pe drumuri, de suflet
tău pline,
Și sufletul meu prinde din nou să
se'nseine,
De cum te-arăți privirii setoase, de
departe,
Srălucitoare, pură, ca mugurii de
Murte...

(Din Depurtare, pag. 8).
Avem de aface cu o exprimare lirică, omogenă, compactă, și în ce privește calitatea, din cele mai pure. Se remarcă prin energie, prin contururile clare ale cuvintelor prin tonul peremptoriu printr'o luciditate bărbătească a emoției. În sufletul poetului confuzia turbure a iubirii este o „tărie” o „destoinicie”, iar nu o slăbiciune melancolică. Cerna s'a exercitat cu multă atenție într'astfel de

zugrăvire masculină a fazelor iubirii. A procedat ca un pictor viguros și ne gândim la progresul realizat în această direcție, când citim un instantaneu ca acesta din „Torquato către Leonora”:

...Orotitori și albi, deasupra ta,
În dulcele suspin al adierii.
Se legănuu saicămii primăverii.
Și, clătînându-și vârjurile 'n floare,
În mii și mii scânteii tremurătoare,
Sfârșeau lumina soarelui de Mai,
Pe crengi, pe flori, pe chipul tău
bălaiu...
Pe-a frunții tale marmură senină
Lumini și umbre se-alungau... Părea
Că ingerul ascuns în umbra ta
Te mângăie, cu mâna-i de lumină,
Pe păr, pe ochii, pe lângă tâmpla
fină...
Simții atunci, cât de frumoasă ești,
Ș'un val de foc mă'nvălu deodată,
Îar inima-mi se strânse fulgerată
De gândul: Pentru cine înfloresți?

Ultimele patru versuri nu se întregesc norocos cu momentul liric dinaintea lor. L-am citat spre a vedea cum Cerna nu ține să menție vraja care începea să se țesă armonios. Poezia lui Cerna nu se încheagă din armonii, din fluide inefabile, ci din reliefări ale gândirii logice, retorice. Creația lui este o reflecție asupra realității, nu o transfigurare a acesteia.

Însăși bucuria lui de viață este o idee, o predică, iar nu o euforie, un extaz. Pentru euforie și extaz îi lipsea religiozitatea. Religiozitatea sinceră este tot atât de rară ca și visul sincer, ca și iubirea. I-ar fi putut rămâne lui Cerna un domeniu de creație, indicat prin citatul de mai sus, în care compoziția poetică să fie un exercițiu de enumerare, de alăturare treptată a elementelor din cadrul. În această direcție ar fi ajuns poate la realizări mari. I-a lipsit însă prilejul de maturizare.

Sunt în versurile lui și ritmuri de aceste cristalizate mai la rece, cu o dără a omenească lăsată prelung în urmă, ca un con de umbră. Dar acest con de umbră atinge eposul popular, pe care Cerna l-a înțeles serios, ca pe o creație misterioasă și dificilă:

Lângă vad de ape grele,
Dornic, murgul mi-am oprit:
Cuibul drag al vieții mele
Sta în noapte adâncit.
Dar în el ce foc tresare?
Ce mi-aprind 'n piept scânteii?
(Floarea Oltului, pag. 102).

Am fi vrut să găsim cuvântul de a-propiere între Cerna și poeziile vremurilor de azi. Nu e nici unul. Cerna nu mai e înțeles, în primul rând, întrucât s'au spart tiparele după care el putea fi măsurat. Nu mai sunt tipare pentru creația de largi dimensiuni în care existența poetului subiectiv să fie o simplă părțică, fără însemnătate.

D'ANNUNZIO, ARTISTUL

(URMARE DIN PAG. I-a)

pe avangardist. Cuarțul devine răsăvrit, marmura își alatură ilacără.

Distrugând anumite dogme etice și estetice prea rigide, D'Annunzio convertește sensorialul și sensualismul la contemplație estetică.

Frământă patima cu mâini demonice și o preschimbă în ură, sau — dimpotrivă — o spiritualizează prin angelice atingeri și o transformă în imn și adoratie.

Rastoarnă biologicul în literatură și îi comeră dreptul la frumos. („Libro delle vergini”. „Il piacere”, „L'innocente”...)

Incandescenta revoluționară a temperamentului său artistic irumpe nu numai în structura internă a operei, dar și în construcția ei formală. Și nu zadarnic am subliniat nuanța avangardistă din literatura lui D'Annunzio. Futurismul marinettian își poate găsi geneza, mai îndepărtată, aici.

Sublim și brutal, masiv și aerian, biologic și celest, voluptuos și paradisiac, iar, alături, împărțit între morbid și apolonic, scrisul lui D'Annunzio e o continuă sbaterie marină între lirică și epos.

Nu trebuie să uităm însă că biruința i-o asigură acele cearcăne solare ce se aprind de-asupra unei poezii de altitudine apenine. D'Annunzio este, în primul rând, un mare poet liric și abia pe urmă un scriitor epic, oricâtă senzație

va fi produs în lumea literară carnafă prozei sale.

Iar rezonanța de profundă orgă, linile și norturiile de catedrală, cât și inalta luminozitate a acestei lirice se desprind din cântecul larg și elevat al sentimentelor mari. Lângă imnurile ridicade cerului, mării și pamântului Italiei, în cartea admirabilelor „Laudi”, poetul cântă iubirea, Viața, Patria, Eroismul, Moartea.

Prin lirica lui, D'Annunzio se așează, totodată, pe-o linie de adâncă continuitate, deși își împospătează permanent expresia, până la noutatea unei lumini violente, arzătoare.

El continuă, astfel, viziunea dantescă în „Francisca da Rimini” și „Poema paradisiac”; continuă pe Petrarca și Leopardi în poezia erotică; reia și reînnoște poezia mistică, florală și italică a lui Giovanni Pascoli; continuă, însă, sfârșit, și desăvârșeste, printr'o expresie și mai puternică, eroismul și sentimentul etnic ale poezilor Carducci și Manzoni.

L-am numit, în câteva rânduri, pe D'Annunzio înnoitor al expresiei poetice și al limbii. În adevăr, după Dante, Leopardi și Carducci, — poetul minunatelor „Canto nuove”, „Salmi”, „Laudi” și „Notturmo” e cel mai îndrăgăneț făuritor al plasticității și sonorității lexicului.

Pentru ca să înțelegem mai bine

Un lucru din cale-afară de ciudat, este acela de a scrie despre un poet; cel puțin mie mi s'a părut întotdeauna riscat să te apropii de poet, deoarece aveam impresia că o frântură de Dumnezeire și se oferă — ca s'o diseci sau s'o privești cu un ochiu, care oricât de cald ar fi, este întotdeauna cu mult prea rece. Și în afară de aceasta, cum s'ar putea să scrii despre cântărețul atător și atător minuni, despre îmblânzitorul celor mai sălbătice cuvinte, cum s'ar putea să glăsuiești în vorbe, despre acela care a făcut din ele muzică?

Iată gândurile, sau cel puțin o parte din ele cu care încerc să mă apropii de poezia domnului Adrian Maniu și de cărțile domniei-sale, asupra cărora a pogorit mai deunăzi laurul Regesc al Marelui Premiu Național de Literatură.

Dacă încerc să așez întreaga poezie a domnului Adrian Maniu într'o anumită parte a literaturii noastre, n'o să pot decât s'o pun sub bolta de românească lumină a „Gândirii”, adică acolo, de unde un Nichifor Crainic, Lucian Blaga, Ion Pillat, George Gregorian sau V. Voiculescu au pornit cântecul care stăpânește astăzi toată poezia noastră lirică. Domnul Adrian Maniu a scris o poezie întotdeauna autentic românească și de pură valoare artistică. Pornind dela volumul „Lângă pământ” și poposind la acele minunate „Cântece de dragoste și moarte”, într'adevăr toată creația poetică a domnului Adrian Maniu este străbătută de marele suflu al Dumnezeirii și al pământului nostru, pe care le-a împletit cu măiastră inspirație cu marile frământări și dureri omenești, care în inima domniei-sale au prins muzică și cuvânt. O poezie singulară, o poezie de un puternic accent personal, a scris și scrie domnul Adrian Maniu: peste întinderile din „Cartea țării” și peste holdede din „Lângă Pământ” adie ceva măreț și de nedefinit, care este sufletul poetului, acea „pneumă” de care nimeni nu se poate apropia. Va fi, poate, mai bine să lăsăm pe poet să glăsuiească în locul nostru, să ne plimbe într'o „Țară”, care este atât de mult a sa: „Coline își înalță în seară spinării

albastre — sure
„Iar drumuri merg călăuzite cu proceșiuni de plopi.
„O mlaștină-și închide ochiul, sub o sprânceană de pădure
„Dreptunghiularcie izlazuri sfârșesc în râpile cu gropi.

„Fântânile spânzură'n pârghii burduful vechi sau o găleată.
„Cu șarpe'n plisc se lasă o barză pe cerul de apus strivit
„Agale vacile de-arândul pornesc fâștura lor bălțată
„Și rumegând în tihnă, botul lor picură argint topit”.

Și tocmai aici este marea piatră de încercare: întru cât știe fiecare poet să înalțe lumile sale. Or, domnul Adrian Maniu, a știut să facă asta și încă fermecător de frumos și de durabil.

„Dar la fel cu pământurile țării, domnul Adrian Maniu a știut să cânte miera și veninurile ei, a știut să-și ardă dorurile în acele rare „Cântece de dragoste și moarte”, care arată o deplină maturitate poetică, un echilibru de expresie și de gând, la care nu ajung decât marii și autenticii poeți. Iată, în sprijinul spuselor noastre, aceste versuri din volumul mai sus amintit:

„Viața asta, vrece ca o zi,
„Peste cirești, în rod sângerați
„Peste câmpuri cu miei aurii,
„Peste munții albi și curăți.
„Viața asta cade, ca un sbor
„De-asupra crângurilor sburlite,
„De-asupra apelor, câte mor
„De-asupra holdelor ruginite”.

Dar poate că toate acestea nu sunt deajuns; domnul Adrian Maniu, a isbutit un cântec, o spunere de toamnă, un „Glas de toamnă”, care este o împăcare cu natura și viața, la care prea puțini poeți știu să ajungă. Liniște și durere, împăcare și suspin, iată elemente cu care a știut să dăreze domnia sa această poezie:

„Toamna a făcut inimă de aur din foi...
„Nici o vorbă, nici un glas. Liniște
târzie
„O pasăre se face mică, în cerul ce-o
să fie

„Alb, de ploii.
„Inimă, potolește-ți sbuciumarea
„Pământul are odihnă pentru toate,
„Și în ceruri ades înorate
„E în parte, uitarea.
„Liniște în pământul unde sămânța
veghiază,

„Liniște în sufletul învins,
„Liniște în florile ce s'au desprins
„Și în steaua care o să cază”.

Dacă am sta și am privi înapoi, peste cărți și peste ani, peste toată opera și munca domnului Adrian Maniu, putem fi împăcați: cununa Regescă a Marelui Premiu a înobilat o frunte care va reprezenta România poetică dincolo de ani, peste veacuri.

ȘTEFAN BACIU

CASA BUNICILOR

se intitulează volumul de nuvele pe care cunoscutul și apreciatul prozator Ionel Teodoreanu îl va publica zilele acestea în editura „Cartea Românească”.

Apariția acestei cărți va fi prilej de rară delectare pentru iubitorii de literatură aleasă și o nouă mărturie a fecundității talentului acestui scriitor care se bucură de o atât de largă și îndreptățită prețuire din partea publicului românesc.

RADU GYR

PROFIRIȚA

de OCTAV DESSILA

— Scoală-te, conașule. Ii zăse...

Alexandru Darie tace, stăvilindu-și respirația. Probabil că doarme greu, se mai apleacă odată Profirița.

— Conașule, scoală-te că e unspriză-se...

Nici o mișcare. A stat puțin Profirița pe gânduri și a socotit că mai trebuie adăogată o oră. În socotilele ei nu intra întărirea glasului când musai e să scoli un om. Un strigăt sau chiar o vorbă spusă mai tare îți poate scărâni sănătatea. A Miulencii din Pungești, n'a rămas bălbăit dintr'un țipăt îndârjit al maică-si? Da ochii lui Marin Topceriu, de ce și-au despărechiat luminile? Și când? La nouă ani! A venit alde tai-că-su bat și păruindu-și muiera, a strigat biata femeie după ajutor. Spăricit din somn, i-o rămas băietului lumina crucișe. Așa fiind, nu intra în socotelele Profiriții ridicarea glasului. În schimb, adăoga oră peste oră la cea poruncită să-l scoale, inchipuindu-și că mințind ceasul, intervenția ei e mai hotărâtă. A mai adăogat deci o oră la cele unspriză-se.

— Conașule, îi douăsprizăse. Scoal', c'o trece Anul-Noul, în somn.

— Douăsprizăse?

— Da di unde, conașule! Ți-am spus că-i douăsprizăse numai ca să te scoli. Ii zăse și-o minută. Nu te face ea Profirița de ocară în fața lumii. Asta-i!

— Bine, Profirițe.

— De odată și-odată, tot o să te lăs nesculat. Iac'asa, să facem și noi baremi un An-Nou acasă, știi mătăluță, ca la Pungești! Nu-ți ninoase oare cozonacii și nu-ți spun că-s di-un neam cu cei de la curte?

— Ii simt, și poate tocmai ei mă a-lungă.

Înțeleaptă, Profirița a prins miezul cuvintelor. A întors butonul luminii, l-a privit drept în crucea ochilor, cu mai multă durere decât mirare, și a plecat,

strivind în coșul pieptului un oftat adânc.

— Te lăs, conașule, și de-ți trebuie ceva, sună-mă.

După vreo doi trei pași făcuți s'a oprit.

— Să nu pleci fără șoșoni. Ninge mai dihai ca ieri și s'o așternut omăt mult, de te miri unde o încăput atâta în cer.

Auzind-o, a tresărit Alexandru Darie.

Să nu-mi pleci fără șoșoni, nu erau cuvintele Profiriții. Erau ale mami-si: — Alec, ninge, să nu-mi pleci fără șoșoni.

Cum la moartea neașteptată a duducăi Cecilia Darie, nu s'a aflat în dormitorul ei decât Profirița, grija de mamă pe semne că ei i-a trecut-o duce Sica. Cum, de altfel, tot ce-a mai avut de spus în pragul morții, Profiriții i-a spus. Legatară testamentară a sufletului ei, bătrâna și-a însușit și grija de mamă. **Să nu-mi pleci fără șoșoni**. Al ei este acum cuconul Alec. Ar fi voit să-i rămâie numai buniță. Buniță Firița, cum îi spunea în anii limbii pellice, dădăcei. Dumnezeu a voit însă în altfel și în calea voinței lui nu stă în puterea oamenilor să se împotrivescă!

Să nu-mi pleci fără șoșoni!

Pe Alexandru Darie cuvintele l-au înfiorat. I s'a părut că chiar glasul mami-si a fost. Dacă nu al mamei lui pe care a pierdut-o pe când era la Iași, în examenul de bacalaureat, al mamei lui din tabloul de deasupra divanului. Spre aceasta și-a ridicat el ochii auzind-o pe Profirița. Și nu e o minune că-i vede buzele tremurând. Da, îi tremură, îi șoptește ceva. Și ce anume îi șoptește, Alexandru Darie se străduie să înțeleagă din tremurul buzelor.

Să nu-mi pleci fără șoșoni!

A repetat cuvintele în gând și a văzut cum se lipesc, ca de-acolo, pe freacă-tul gurii.

Iși strânge tâmplele. Le apasă. Nă-lucire sau adevăr, întâmplarea îl mistue. În tabloul mamei lui e viața.

O fărâmă de viață ruptă din ea. O fărâmă din grija ei, trecută Profiriții s'o ducă mai departe.

Intoarce capul pe urma bătrânei. A plecat. A plecat de cum a văzut că l-au săgetat cuvintele ei. Numai după ce le-a slobozit și-a dat seama că a încercat să-l ferească de răceala omătului, cu grija de altădată a duducăi Cecilia. Ar fi trebuit să nu i-o spună aiddoma. Mult mai bine e să vorbești de-a dreptul, fără ocol, de cineva dispărut, decât să-i păstrezi amintirea în vreun obicei sau cuvânt moștenit dela el.

Și când a deschis ușa să se ducă la bucătărie, a mai intrat în odăi un val de aromă vanilată. Mirosul cald și îmbătător, îl trezește la realitate pe Alexandru Darie. E Anul-Nou. I-a făcut Profirița, pentru că e Anul-Nou. De fapt, el i-a spus să-i facă. El, sau Pro-

firița i-a amintit că, n'ar fi bine să se uite obiceiul cozonacilor! Precis, nu-și mai amintește. Dar nu e mai puțin adevărat că și în gândul lui a fost să nu treacă Anul-Nou, fără să se facă, în casă, cozonaci. Nu pentru el. Nu mai arde lui de cozonaci, fie ei și moldoveniști. Dar pentru biata Profirița, meștera cea mare dela Pungești. De ce să-i curme indeletnicirea de-o viață întreagă? An cu an i-a plămădit cât a fost la curte. Și facerea lor nu era o treabă ușoară. Când s'apuca Profirița de cozonaci, un glas mai hotărâtor ca al ei în porunci, nu se afla cât era curtea de întinsă. Intrau sub ordinele ei până și cuconul Cristu și duce Sica. Dela întocmitul listei de ce-i trebuie să i se aducă din târg și până la prezentarea lor în sufrageria cea mare, ea era stăpânul Pungeștilor. Mai întâiu se repezea în administrator.

— Ochii n'zăse, la maia, domnule Brebenaru. S'o iei numai dela Kalmann, și spune-i tartorului că, de nu mi-o hi după plac, să treacă Prutul mai bine, la Muscali, și după el și dumneata, de mi-o aduce-o ca anțărl.

Pentru stafide, îl gonea tocmai la Iași pe Moise Dienermann.

— Domnule Moise, la Ieși după strafide și făină. Da să nu mi le iei din Târgul-Cucului. Auzitu-m'ai? Dela Smirnov. Și pe săcușorii de făină să hie patru roate și să scrie pe ea Botășeni.

Când s'apuca de plămădit și, mai ales, când punea aluatul la dospit, întorcea cheile în toate ușile câte duceau spre bucătărie. Putea să bată atunci în ele și cuconul Cristu și tot nu-i dădea drumu.

— S'o închis granița, cucoane. Inapoi. Asta-i!

Grăbită cum era, se întâmpla unori de rămânea careva închis între uși. Să fi țipat și a moarte și nu se clinea

din treaba ei.

— Stăi și nchis, că n'oi cheri. Asta-i!

De pus peste aluatul din balii lua păturile de pe unde o tăia capul și numai pe acelea pe cari le credea ea mai călduroase. Cum cele mai călduroase erau și cele mai bune, din păr de cămilă, Profirița nu le ocolea. Le lua de pe paturi și de prin sipele și pornea cu ele maldăr la bucătărie. Când, rar, apuca să o prindă duce Sica, numa ce se lua după dânsa:

— Nu aiestea, Profirițe, că 's din cele bune și nu se mai găseasc.

— Bune, rele, cu aiestea știu eu să fac cozonaci, — și oricât ar fi tras de ele, nu se dădea bătută Profirița. Intra în bucătărie cu duce Sica îndeloa-laltă, târâș, și o sechestra acolo până la sfârșitul coptului, ca să-i prindă meșteșugul, că ea, cine știe, închide ochii mâne și pe urmă, cine să mai facă la curte cozonaci!?

După ce îi prezenta în sufrageria cea mare, așezând în rândul întâiu popii, în al doilea episcopii și în al treilea mitropoliții, Profirița abdică din drepturile ei autoritare, spre satisfacția tuturor, a stăpânilor, a oaspeților și, mai cu seamă, a închișilor vremelnici între cheile întoarse. Nu-și termina însă arătarea operei, până ce de după o față de masă, nu scoate la iveală și călușării. Aceștia erau cozonacii cei mai mici, copti în oale și în căni de pământ, făcuți să-i împartă ei copiilor, lui Alec și celorlalți căți veneau de sărbători la Pungești. Și-i împărțea, dăruind parcă odată cu călugărul și o bucată din sufletul ei de slugă iubitoare și credincioasă. Slugă din acelea cari, datorită felului lor de a fi, cereesc stăpânilor un grad de rudenie.

Dar, nu tot la fel ca Alexandru Darie gândea și Profirița, în prag de sărbători. Dacă îi amintea de cozonaci nu

era pentru plăcerea ei de a-i face. Nici nu mai are cine să se bucare de ei. Nu, Doamne ferește! Ținea morțiș să fie prezenți, în casă, cozonacii, numai din dragul de a nu lipsi pe stăpânul ei de acest obicei din vechea tradiție a Dărilor. Bucuriu lui de atunci și, mai ales, acea din clipa când îl făcea proprietarul celui mai burdăhănos călugăr, o are în suflet. O încălzește la inimă, acolo unde a pus ea tot ce a mai rămas din bogăția de altădată a curții. Tot ce a mai rămas din tot ce n'a mai putut vinde cuconul Cristu, prin mijlocirea lui Moise Dienermann, ca să poată plăti banii pierduți în cărți, la Iași și București. Așa fiind, cum să nu-l bucare, cu ce a pus ea bine din trecut?

Se amăgeau însă deopotrivă. Se amăgea și Alexandru Darie, când socotea că pentru Profirița, facerea cozonacilor e o necesitate de viață, în care nu vrea să lovească, și se amăgea și Profirița, în credința că îl întoarce, baremi cât de cât, în bucuria de cândva. Străin fiecare de ce gândea celălalt în pragul sărbătorilor, destinul hotărise ca facerea cozonacilor să rămână drept o verigă de nadă între trecutul curții dela Pungești și viața celor mai depe urmă părtași ai ei. Și, cum niciodată și din nicio parte n'a pornit întrebarea: de ce să se mai facă, în casă, cozonaci, când niciunul și nici altul nu se lipesc de ei și numai străinii au parte de dânsii, obiceiul a dăinuit, așa după cum dăinue tot ce a hotărât destinul...

Se rupe din nou din ițele gândului și a privit ceasul. Zece și un sfert. E timpul să se pregătească. Nu s'a mai întâlnit de mult cu fracul. Și când de mult nu mai îmbraci o haină, oricât de intactă ar fi, tot îi se pare că s'a întâmplat ceva cu ea. L-a căutat mai întâiu, să nu fie piscat de molii. Nu are deloc a se plânge de cum îi păstrează

și grijește hainele Profirița. Săcușoarele cu miros tare de flori sunt agățate pe de rând și la fiecare trecută de două zile bătrâna le scoate afară, să le aerisească și să le scape de firul de praf. Că, oricât le-ai dosi, tot le ajunge colbul, fi-r-ar al diavolului, că nu se mai iventă odată seva, să-l stărpească! Într'adevăr, nu a aflat nicidecum o haină pișcată sau pusă în grandior colbăit Găsea unei, totuși, mici neajunsuri, cari scăpau ochiului Profiriții. Cum bunăoară, erau florile prinse la butonieră. De acestea nu se atingea bătrâna nici în ruptul capului. Și nu pertrucă nu le vedea. Ba, când lepăda conașul ei un surtuc, mai întâiu la cheotare se uita, să descopere: este sau nu florica? Când o afla acolo, se bucura mult fosta dădăca a lui Alexandru Darie. O bănuia pusă de o mână de fată și, of, Doamne, cât ar fi vrut ea să-l vadă odată însurat! Că prea e singur și ea nu poate să-i umple golul din piept. Dar nu cu una din aiestea care hoșma întreabă la telefon dacă e casa scriitorului Alexandru Darie. Sau cu vreuna din celelalte care vin să-i ce-tească din caete cu ceasurile, fără ca ea să poată prinde vreun înțeles când îi spionează hoștește, cu urechia lipită de ușe. Ar voi cu o moldovancă să se lege cuconul Alec. O moldovancă de-a lor, nu o viperă de munteancă. Vreo urmașe de-a celor boeri, ce veneau să petreacă verile și de sărbători, la Pungești. Că dacă ar fi după alesul ei, una i-ar fi și dudușii Marilena, fata mai măricică a profesorului cu bărbăț, dela Ieși, și dudușii Puica, a domnului conziler, tot dela Ieși, boier căruia nu-i putea spune ea pe nume și pașe. Când trebuia să emenească de el, să-i îndrepte vreo cafeletă sau vreun coniac cu vreo fată din casă, îl deosebia dintre toți spunând fetii să ducă ceșcuța co-

Romanul ca tip arhitectonic

de G. C. NICOLESCU

Lăsând la o parte clasificările ideologice, care au drept criteriu numai conținutul, din punct de vedere al arhitecturii lor, romanele se pot împărți în trei mari grupe.

În unele, eroul nu iese nici un moment de pe primul plan al atenției și al acțiunii. Tot ce se petrece în roman este în legătură cu el; nici un amănunt care să lumineze ceva de dincolo de el nu apare fără să fi trecut pe lângă el. Aceste romane, cum sunt *Eugénie Grandet*, *Madame Bovary*, *Fum*, *Pădurea spânzuraților* și mai toate cele scrise la persoana I, le-aș numi *uniplane*, întrucât acțiunea privește un singur plan de viață: acela al eroului. Alte romane, cum sunt *Război și pace*, *Ana Karenin*, *Contrapunct*, *Ion*, *Intunecare*, cuprind mai multe planuri de acțiune, care se întretaie sau merg paralel. Pe acestea le numesc *pluriplane*. Cele uniplane se caracterizează printr'o acțiune unică și desfășurată în timp pe un singur plan, în general, fără ca acțiunea dintr'o pagină sau dintr'un capitol să se petreacă mai înainte de acțiunea din pagina sau capitolul antemergerător. S'ar zice că, de pildă, *La robe de laine* al lui Bourdeau, care este fără îndoială un roman uniplan, contrazice constatărea în ce privește desfășurarea fără reveniri a acțiunii. În realitate, turburarea desfășurării temporale normale este o aparență provenită din utilizarea unui artificiu, din multe pe care secolul nostru, în urma grandioasei cariere pe care a făcut-o romanul, o pune la dispoziția scriitorului, artificiu care încadrează subiectul propriu zis: *En ce monde chacun tue ce qu'il aime*. Principalul personaj al romanului — Raymond — nici nu apare decât în această parte a operei, care se desfășoară uniplan și fără ca acțiunea dintr'o pagină să se petreacă mai înainte celei din pagina anterioară. Cele pluriplane au mai multe acțiuni sincronice. Întâmplare sau nu, dar tipurile acestea arhitectonice corespund unor tipuri stilistice. În capitolul despre stilul lui Flaubert, A. Thibaudet recunoaște un stil oratoric, caracteristic primei jumătăți a veacului XIX-lea. Este stilul lui Chateaubriand, al lui Balzac, al lui George Sand și chiar al lui Flaubert, cu toate procedeele noi pe care le introduce acesta din urmă. Și este ușor de recunoscut că operele tuturor scriitorilor amintiți au o construcție pe un singur plan. Balzac este reprezentantul prin excelență al acestui tip arhitectonic și stilistic. *Eugénie Grandet*, *Le lys dans la vallée* sau *Père Goriot* sunt romane care trec tot materialul prin personajul principal sau prin atmosfera pe care el o respiră, desfășurate și uniplane. Totul este povestit; elementul dramatic reiese din faptele relatate, nu din artificii, dialogul este aproape necunoscut, rezumându-se, atunci când e, afară de rare excepții, la lungi monologe pe care și le

recită unul altuia, pe rând, fiecare personaj. Autorial te ține de mână neconținut, pe drumul ce-l faci în cunoașterea oamenilor și a acțiunii.

Cu Tolstoi mai ales, în Rusia, apare al doilea tip de roman. Aici, autorial dispore cu totul, viața din roman încearcă din ce în ce mai mult să se apropie de cea adevărată, în sensul în care o face cinematograful, și încearcă să se desfacă pe cât este de puțină mai mult de nevoia comentariului autorialului la fiecare pas, comentariu fără care multe nu s'ar explica. Întrebuințând termenii lui Ibrăileanu din *Creație și analiză*, romanul tindea să devină din ce în ce mai comportist și mai puțin analist. Vieța din romane, ca să nu se mai deosebească mult de cea reală, se apropie din ce în ce mai mult de tehnica teatrului, cu deosebirea că acolo, în fața noastră sunt oameni vii, pe când aici sunt fictivi, așa că e nevoie să se precizeze ce mișcări fac, ce acțiuni întreprind, pentru a-i putea urmări cu mintea, așa cum la teatru o faci cu ochii. Și ea iluzia să fie mai neturburată, scriitorul se va da și mai mult la fund; el nu va mai spune cu cuvintele lui ceea ce vorbesc personajele, ci devine stenograf lor și transcrie exact ce și cum au spus ei.

Cum vieța a apărut oamenilor din ce în ce mai complicată, mai împânzită una cu alta, cu o logică deasupra rațiunii noastre obișnuite, romancierii au început să lase formula unui erou care ședea pe linia de mijloc a cărții, dela prima până la ultima pagină, și au început să întretaie acțiunile și viețile oamenilor, chiar care trăiesc într'o aparență independentă, complicând totul, pentru ca, până la urmă, date fiind și celelalte artificii câștigate cu vremea, să se ajungă la o cât mai perfectă iluzie a realității. Acest tip de roman, căruia nu i se mai potrivea nici stilul oratoric al romanelor dela începutul secolului al nouăsprezecelea, este ilustrat în special de Tolstoi, care ajunge să dea un roman ca *Război și pace*, unde nici nu poți știi care este eroul principal. Acestea sunt cele două tipuri arhitectonice ale romanului, valabile în ce privește secolul al XIX-lea.

În ultimul sfert de veac și mai ales dela război încoace, romanul își caută alte drumuri, urmând linia generală pe care a determinat-o Proust. Ceea ce caracterizează aceste romane, de cele mai multe ori scrise la persoana întâia,

când ies din tiparele arhitectonice ale secolului al nouăsprezecelea, este o construcție anarhică, provocată de tendința de a distruge valoarea elementului temporal în desfășurarea lucrurilor. Romanul rămâne, de cele mai multe ori uniplan, dar nu mai este desfășurat. Chiar când romanul este pluriplan, anarhia temporală se păstrează. Cât de departe s'a ajuns în această privință, se poate vedea în ultimul roman al lui Huxley, intitulat în traducerea franceză: *La paix des profondeurs*, în care acțiunile se desfășoară nu numai pe mai multe planuri de vieți, deci spațiale, dar și pe mai multe planuri temporale. Acest roman, care reprezintă, ca tehnică, primul pas dincolo de Proust, nesocotește atât elementul temporal, încât, dacă fiecare capitol n'ar avea ca titlu chiar data la care se petrece, totul ar deveni difuz și ininteligibil. Despărțirea a doi amanți, de pildă, care se petrece la 30 Aug. 1933, ne este înfățișată în capitolele I, III, VIII și XII, toate cu titlul: *30 August 1933*, dar primele insistențe al bărbatului pentru a cuceri femeia de care se desparte în capitolele amintite, petrecute cu doi ani înainte, nu le aflăm decât în capitolul XXIX, intitulat: *24 Mai 1931*. O complexă anarhie arhitectonică domnește, capitolele redând, cu nesocotirea desfășurării timpului, acțiuni care se petrec, după cum arată și titlurile lor, la: *4 Aprilie 1934*, *6 Noembrie 1902*, *9 Decembrie 1926*, *16 Iunie 1912*, etc.

În literatura noastră, romanele d-lui Camil Petrescu se încadrează, de asemenea, din punct de vedere arhitectonic, în timpul anarhic, care caută devalorizarea elementului temporal. Spre deosebire de Huxley, care prin tehnica sa din *La paix des profondeurs* izbuteste o inovație, romancierul nostru rămâne mai aproape de metoda lui Proust, astfel că mai la fiecare pagină din *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procust* se află o scufundare în „căutarea timpului pierdut”, singurul mijloc de a da o mișcare temporală acțiunii. Este atât de secundară desfășurarea temporală la acest timp arhitectonic de roman, încât, de pildă, în *Patul lui Procust*, primul moment este posterior acțiunii din ultima pagină a romanului.

În această clasare, nu este vorba nici de „subiect”, nici de stil, ci numai de construcția romanului ca realitate concretă. Studiind o operă literară, pe lângă conținut și stilistică, nu poți face abstracție de acest al treilea element. Firește, faptul că un roman aparține unuia sau altuia din tipurile arhitectonice: uniplan, pluriplan sau anarhic, nu constituie nici scădere, nici calitate. Într'o vreme în care cercetătorii pun tot mai mult temei pe elementele formale, deschide însă multe perspective și poate lumina multe penumbre.

nașului șela care la cinci cuvinte zice de zăse ori **cucoane**. Da dudușii Adriana Mantu dela Vaslui, nu ar fi și ea o păreche bună! Dar care, oare, din fetele boierilor moldoveni nu-i mai a cătărei decât toate aiestea de pe-aici, care nu știu decât să bea tiutiu și să dea peste cap păhăruțele cu ananas! Că nici n'o să mai facă lichior, numai din pricina lor!

Spre deosebire de Profirița, pe Alexandru Darie nu-l încântau florile pe care le găsea în butonieră, după îndelungată vreme, uscate și uitate. Și nu-l încântau pentru că; rămase acolo, multe din ele își însemnau moartea cu o pată. Profirița nu vroia să știe însă, oricât s'ar fi mniat cuconul Alec, ce înseamnă o pată pe răsfrângerea gulerului. Pentru ea, fiecare floare găsită în haină, era o nădejde. Și pentru o pată pe gulerul hainei, nu-și fărama ea nădejde.

Scoțându-și fracul din garderobă, întâiu la butonieră s'a uitat Alexandru Darie. Nu-și mai amintea când l-a îmbrăcat ultima oară. Iar, în cele din urmă, dacă și-a amintit, floarea din butonieră l-a ajutat. Era o steluță pluşată. O floare a reginei, cu care i-a decorat fracul, la un banchet, fata unui romancier francez, poștit la noi și sărbătorit de confracții lui români.

Privind-o, Alexandru Darie nu s'a mai supărat, ca de obicei. A scos-o ușor, să nu o destrame, și pe locul unde a fost și unde numai o scămășoare albă și fină ca puful de păpădie mai rămăsese, a trecut mâna de câteva ori, să o steargă. Nu-i pătase haina. Nu a fost o floare îmbibată de seva. A fost uscată de când i-a pus-o, nu moartă însă, ci numai așa cum florile reginei sunt uscate și totuși vii, fie că le privești în clipa când le-ai smuls stâncilor, fie că, după săptămâni și luni, le isgonești din butonierele hainelor, să faci loc altora. Și scoasă floarea, nu a aruncat-o, cum în de-arândul face cu acelea voit uitate de Profirița, în răsfrângerea gulerului. A deschis una din cărțile romancierului francez, la întâmplare, și a îngropat-o între filele ei, să o aibă moaște scumpe amintirii.

Dacă ar fi știut Profirița că floarea din haina cea cu coadă de rândunică e numai a unei trecătoare și că prin nimic nu se leagă de nădejdele ei, ar fi smuls-o din **chiept** de cum și-ar fi lepădat cuconul Alec surtucul și ar fi trimis-o farafului, să strălucească acolo, printre mucuri de țigară și sfârșieri de scrisori, nu în grandior, păzit până și de molii de săcușoarele ei cu aga-fită și chiper măcinat. Ea a bănuț-o însă înfiptă de o mână încălzită pentru cuconușul ei și, cum nu știi de unde sare epurele, s'ar fi putut întâmpla ca chiar de aiestă să se împiedece inima lui. Din care cauză, cu multă grija a ferit-o ori de câte ori i-a luat coada de rândunică la scuturat.

SERENADĂ

Mir din trup de crini, cunună
vie de candori divine,
prou din grădini de lună,
cult de vis, altar de bine,

Iar vrăji pe-argint de strună
și 'nviē ca din ruine
patimă de-avânt nebună,
dornicie sfântă 'n mine.

Duioșii adânci de plângeri
dulce rana-mi sfredeliră
sau, străjeri de taină, îngeri
aur plânsă din liră ?

sărbătoare de suavă
nuntă gravă de uimire,
care-i singura-mi isbavă,
șipot de tămăduire
pentru inima-mi bolnavă.

G. MURNU

PELAGRĂ

Tresare veșnicia prin tine ca un fluviu,
Azurul se străvede în vinele subțiri,
Dar timpul cade 'n goluri, neconținut deluviu
Și unda lui te 'ngroapă adânc, în amintiri.

Zadarnic printre falduri de spumă dantelată
Iși împletește șoldul conturul hieratic,
Când gura tristă soarbe, pe gura încreștată,
Melancolia sură cu buze de jeratic.

Ū tu, gândind că vremea nu poate să deslege
Ce-a fost legat odată cu sărutări aprinse
Cuprinzi Inchipuirea, cu brațe sacrilige
Și o sugrumi pe rugul văpăilor încinse.

MIHAI NICULESCU

SĂPTĂMÂNĂ MUZICALĂ

Filarmonica. Un oaspete însemnat a venit să dea temei și amploare concertului simfonic „Beethoven” dirijat de d. George Georgescu. A fost pianistul cu justificată reputație Wilhelm Backhaus, interpret de mare unitate de concepție și excepțională capacitate realizatoare.

Concertul de Beethoven în mi bemol major, pentru pian și orchestră, pe care solistul l-a clădit cu robustețe elegantă și desăvârșită claritate de expunere și de comentariu artistic, este ultimul din cele cinci concerte ale lui Beethoven, dintre care trei, cele din urmă, sunt cele mai frecvent executate.

Fără profunzimele expresive ale concertului în do minor, ne egalând în subtilități de dantelare sonoră con-

de ROMEO ALEXANDRESCU

Concertul simfonic „Beethoven” a dat încă un prilej d-lui George Georgescu de a dirija simfonia V-a în do minor, unul din succesele des reconfirmate ale carierei d-sale, recent valorificat și la concertele „Colonne” din Paris.

D-sa a ales drept intrare în materie uvertura „Leonore” III pe care a redat-o cu viu relief și contraste intens subliniate.

Concertul violonistei Gioconda de Vito. La intervalul de câteva zile după vizita muzicală a strălucitei tinere violoniste franceze Ginette Neveu, sala „Dalle” a dat ospitalitate unei tot foarte tinere violoniste, d-ra Gioconda de Vito, talent recunoscut al Italiei.

D-ra de Vito a înțeles frumos misiunea d-sale executând un program în mare parte de muzică italiană, ceea ce, odată cu un nobil gest de propagandă, aduce documentări pe care nimeni mai bine decât artiștii unei țări nu sunt mai indicați a le aduce, cu privire la compozitorii ei naționali contemporani.

Am cunoscut astfel, „Cântecul siciliene” ale lui Remy Principe, el însuși unul din maeștrii italieni ai vioarei, delicată rapsodie în figurări violonistice îndemânate și atrăgătoare, păstrând un farmec ușor care, deși nu detestă efectul de agrement sonor, nu se coboară la banal.

„Zampognara” este o altă compoziție de finețe de execuție și melodiozitate comunicativă, căreia, deasemeni, d-ra Gioconda de Vito i-a dat o interpretare simțită și tradusă instrumental cu lunecoasă iscusință și sincer elan.

„Aria” de Respighi, și concertul de Vivaldi-Casella au dat evidenții debitarea sonoră fără de efort, abilitatea viguroasă și firească și tonul plin al tinerei concertiste care a trecut fără șovăiri și peste două încercări de grea răspundere: execuția „ciacconei” din suita în re minor pentru vioară solo de Bach și a concertului în re major de Paganini-Wilhelmy.

Gioconda de Vito

certul al patrulea în sol major, concertul în mi bemol este caracterizat prin suflul eroic al ultimei părți, care nu lipsește de atfel nici primei părți, dar nu ca element preponderant.

Ornamentalismul larg concertant al primei părți a fost sobru și impunător tradus de măiestria fără greș a d-lui Wilhelm Backhaus care are facultatea extrem de rară de a feri cu totul o magistrală rugozitate de execuție de orice pedanterie sau didacticism anti-artistic. Jocul d-sale este substanțial, obiectiv, admirabil echilibrat și cioplit într-o sonoritate care mărturisește, până în cele mai discrete nuanțări, o energie conținută și o stabilitate de atac care nu cunoaște nici o slăbiciune.

Tehnica fără de cusur, înțelegerea, profundă și judicioasă, simțul constructivității vast și solid, îi îngăduie să fie într-adevăr un interpret de elită, ale cărui forțe puțin comune au fost admirabil puse la contribuție în concertul în mi bemol de Beethoven, ascultat astfel la Filarmonica în condiții cu totul superioare.

Moi săgeți din arc de stele
noaptea mea o săgetară,
spintec drum și vin cu ele
peregrin spre tine iară.

Frunte de virtuți regine,
dărue-mi tu aripi rimii
biruind să cânte 'n mine
în surdină serafimii,

unic salt sublim în slavă
de-orgiasticăiurire,
din străfund sbucnită lavă,
cea mai pură de iubire.

CRONICA PLASTICĂ

de PAUL MIRACOVICI

Inițiativa Oficiului Național de Turism de a organiza o expoziție-concurs de afișe se numără printre cele mai merituoase înfăptuiri ale acestei instituții. Se poate spune că înainte de crearea Oficiului Național de Turism, a fișul, chiar cel publicitar, de interes comercial, era de un nivel atât de scăzut încât orice comparație, chiar cu producția celor mai puțin înzestrate din-

Murnu-Filonescu

tre țările străine, ne era net defavorabilă. La această stare de lucruri contribuia în primul rând indiferența negustorului român pentru publicitate, ignoranța lui pentru foloasele ce le-ar fi putut trage dintr-o campanie publicitară inteligent organizată și perseverent susținută. Când totuși se hotărâu pentru „reclamă”, se adresau diletanților, artiștilor de mână treia sau... șeful de raion fiindcă „se pricepe la desen”. În toate aceste împrejurări, economia era singurul criteriu după care era judecată opera; care era mai eficientă și cel mai bun. Astfel, era aproape firesc ca afișul, această ramură atât de interesantă a plastice să nu ispitească pe artiști cari aveau alte metode pentru tras pe dracul de coadă.

La această a II-a expoziție a Oficiului de Turism se remarcă încă odată numărul important al diletanților ca și absența unor artiști cu notorii realizări în acest domeniu. Motivul acestor absențe e, fără îndoială, precaritatea recompenselor. Avem acum cel puțin 5-6 artiști cari fac excelente afișe și cari

prezentându-se ar fi mărit mult interesul expoziției. Premierile însă, ar fi dus la jigniri nemeritate. Clasificările făcute după importanța sumelor ar fi fost și nedrepte și supărătoare. De aceea, până la găsirea unei formule, această abținere e un act de cumițenie din partea lor.

În expoziția actuală sunt distincte două categorii de expozați; cei cari au un aerograf și cei ce nu au. Nici unui nici alții nu cunosc destul meșteșug. La a doua categorie neștiința e mai evidentă, la prima, exactitatea pretențioasă, mecanică e însă infinit mai antipatică. Se întâmplă azi cu aerograful ca odinioară cu batikul; facilitatea procedurii a tentat un număr atât de mare de domnișoare și diletanți lipsiți de gust încât încă pentru foarte mulți ani simpla imagine a unui „sal batik” va fi tot atât de supărătoare ca și aceea a unei mese pirogravate.

Dacă aerograful e de un mare ajutor pentru desăvârșirea unor detalii, mai ales în afișele pur grafice, devine plictisitor atunci când se abuzează de el în suprafețe mari. Intotdeauna lipsa de măsură în mânăuirea lui ascunde lipsa de gust și neștiința.

Afișul turistic e poate dintre toate, acela care are cel mai puțin de cerut

Lucia Demetriade-Bălăcescu

de la acest instrument care nu lasă niciodată în dărele făcute atât de „curat” nici-o urmă de emoție artistică. Afișul turistic nu trebuie să fie cum cred încă foarte mulți, vizibil cu orice preț. După război, când publicitatea

luase forme atât de brutale, se spunea că afișul trebuie să fie citit și înțeles din fuga trenului, automobilului sau avionului ceea ce e excelent pentru un placat de reclamă al unui produs, dar cu totul fals pentru afișul de turism, destinat vitrinelor. Acest lucru l-au uitat câțiva expozați, dintre cari unii, foarte dotați. Frumusețea unui detaliu au-

Paul Miracovic

tentic, reprezentarea unei regiuni caracteristice, exagerând chiar elementul atractiv, specific, sunt lucruri esențiale în compunerea unui afiș — ele îi fac frumusețea și îl deosebesc de placatul comercial. Companiile de cale ferată franceze P. L. M., Chemins de Fer de l'Etat etc., au mers până la a edita ca afișe reproduceri după tablourile pictorialor celebri, Corot și alții, ceea ce e desigur exagerat. Notăm dintre afișele expuse cele ale d-lor: Gesticone, al cărui „Cocoș de munte” ar fi fost și mai interesant dacă era mai colorat, al d-lui Demetrescu Dem, ale d-nelor Z. Ricci, M. Deșliu, Lili Panu, Lecca. Încheind, trebuie să spun că unul dintre expozați a împins pasiunea prea aproape de copie. „Transpunerea” cu aerograful nici nu justifică și nici nu ascunde furtul.

NEAGU

În sala Mozart d. Neagu expune un mare număr de caricaturi. Cu toată inactualitatea politice, acest cal de bătaie al caricaturistilor, d-sa a reușit câteva șarje din cele mai savuroase. D. Argetoianu, Leny Caler și altele care-mi scapă fac deliciul vizitatorilor și de sigur, necazul modelelor.

SUBIECTIV ȘI ARTA

Înțelegerea relațiilor dintre artă și obiect va fi înlesnită prin introducerea conceptului **subiectiv**. Ceea ce aparține unui subiect, ceea ce aparține gândului omeneș, deci ceea ce stă în opoziție cu lumea fizică, naturii obiectelor considerate, adică **subiectiv** turbură și limpezeste ideea atât de nelămurită pentru omul modern numită **artă**.

Subiectivismul, tendința de a sili toată existența către existența subiectivului, este trăsătura de căpetenie a artistului. Artă nesubiectivă nu se află. Se anihilează prin aceasta existența **obiectului**? Întru câtva.

Intorcându-ne la punctul unde ne-a lăsat Kant, deslușim rățacirile posibile mai ales în jurul artei, când părăsind simplitatea cuvintelor **subiectiv** și **obiectiv** ne hotărâm să cercetăm intimitățile artei.

„...Dacă această viață nu este decât un simplu fenomen..., și, ca un vis, nu are în sine nicio realitate obiectivă...; dacă, noi am vedea lucrurile așa cum sunt, cum ne-ar fi nouă într-o lume de naturi spirituale, cu care singura adevărata noastră legătură n'ar fi începută nici prin naștere, nici sfârșită prin moartea trupului, decât ca simplu fenomen...” Cu această irealitate introdusă de Kant lucrurile s'au schimbat; o valoare subiectivă dăruită ideilor, le scoate din făgașul obiectiv și astfel totul se idealizează, totul se supune metafizicului.

Impărțirea lui Claude Bernard din **Introducerea la studiul medicinei experimentale**, împărțire simplistă, în două ordine de adevăruri, unele interioare sau subiective, altele obiective sau exterioare, este constant turburată de perspectiva kantiană. Artă nu poate fi cercetată prin metode experimentale, ea se refuză nu numai unei observații exterioare, unei metode obiective, dar și unei introspecțiuni, unei metode subiective.

Artă face parte din „lumea naturilor spirituale” (Welt geistiger Naturen). Deci lucrul stiletului în bucata de ceară, lucru simbolic pentru artă, pornește din duh și înfăptuiește duh. Izolarea artei este o stare stranie; se cuvine a lua cu mai multă uimire urma semnelor din bucata de ceară, lucrul de stil, semnul unui individ sau semnul spiritului de totdeauna. Căutând o relație între **subiectiv** și **artă** ni se revelează puținătatea individului față de gândirea umană. Vremile noi, în care mate-

ria are preț înaintea gândului, au adus în artă erori. În nenumărate feluri indivizii au incurcat duhul în forme eronate, căci mai ușor se poate da formă unei greșeli decât unui adevăr. Și faptele de artă ale vremilor noi dovedesc falsul subiectiv în artă.

Cauza principală a greșelilor individualiștilor în artă este ruperea firelor care în mod firesc au legat arta de lumea duhului. Cine încearcă o nouă legătură cu această lume, simte cât e de greu să faci noduri la niște fire rupte și să capeți legătura faptei de artă a omului de azi, Oamenii au distrus firescul artei, adică atotputernicia originală, principiul, începutul.

Deci arta este comunicare, dar nu comunicare dela om la om, comunicare a unor experiențe sau descoperiri între oameni, ci arta este **vehiculul dela adevăr la formă**. Artistul are valoare prin subiectivismul acestui înțeles. Astfel gândul — toți artiștii să fie încredințați! — este atotputernic chiar înainte de nașterea noțiunii în substanța

noastră cenușie. Graba de a formula artistică merită a fi înlocuită prin cauza cunoașterii cea fără de forme.

Corectând după o rațiune pură formulările artistice răspundem cu claritate la întrebările adevăratei naturi a artei. Cu relatarea noastră filosofică am încercat o îndreptare duhovnicească; istoria artelor demonstrează același îndreptar. Arhitectura, sculptura și pictura caldeo-babiloniană, egipteană, indiană, chineză, greacă și medievală dovedesc prin forme verificabile adevărul artei.

Încălcitele poziții filosofice în jurul conceptului **subiectiv** se limpezesc în fața artei concrete numai din poziția kantiană. Observăm abia atunci adevărul în ciudata încremenire a zeului Șiva (Nataraja) în dansul său cosmic, sau în Sfînxul egiptean, sau în descrierea unei fâpturi din **Apocalipsul** lui Ioan, sau într-o bizară **himeră** din coastele catedralei Notre Dame din Paris.

HAIG ACTERIAN

Fântânile trecutului de cleștar nu seacă

Anii mei au crescut ca livezile, hoinari, —
Din fragede mlădițe de vis.
Casele de nisip, rupte de vânturi, n'au fost tari
Și 'n fiecare loc o zare au închis.

Fântânile trecutului de cleștar nu seacă
Nu toate stelele se sparg în copilărie.
Iată-le, strălucesc cu-aceeași mare bucurie.
Ascultă-le, bat în amintiri ca o toacă.

O rană pe trunchiu, tăiată cândva, e o carte.
Un cuib de rândunici sub streșini e o viață.
Parcă pământul s'a prăbușit în ceață:
Totul așa-i de aproape și departe.

...Du-te, bătrânule, și răscolește livezile.
Caută umbrele tale. Poate duzii
Le poartă în chip de omizi. Vezi-le, vezi-le.
Toți pițigoii anilor, pe uliți, auzi-i

GEORGE MENTUC

POPASURI IN CYCLADE

DELOS

Delos : Terasa leilor

Pretextul unei excursii în Cyclade, pentru un intelectual care vizitează Grecia cu un interes spiritual deosebit, e Delos, nucleul cel mai interesant de antichități elene. Dacă ai văzut Olimpia, Delphi, Mycene, Epidaur, Creta, Atena fără să fi văzut Delos, se poate spune că itinerarul voiajului în Grecia e numai pe jumătate realizat. La Delos se află cele mai multe imagini ale vieții antice, acolo fiind în vechime centrul religios al civilizației ioniene și locul unde s'a născut Apollo, al cărui cult se oficia într-un templu inconjurat de un cartier întreg de altare și temple mai mici, în jurul cărora se construise unul dintre cele mai bogate și frumoase orașe antice, ale cărui ruine, astăzi, depășesc desigur cu mult faima și frumusețea Pompeiului.

O călătorie la Delos e însă foarte dificilă din cauza izolării acestei insule. Nefiind locuită de nimeni și neavând nimeni — în afară de poezi și arheologi — interesul să viziteze locul de naștere al lui Apollo, mijloacele de transport sunt aproape inexistente. Dar poate tocmai din această cauză, după mine, cea mai frumoasă excursie care se poate face în Grecia e la Delos.

Delos — Dilos, cum atât de accentuat îi spun grecii de astăzi — reprezintă centrul Cycladelor. În antichitate era capitala lor, aici fiind reședința confederației deliene, unde se întâlneau ionienii din toate părțile lumii grecești — din Attica, din Peloponez și din Asia Mică — formând o uniune religioasă și politică ce prilejuia mari serbări (jocuri olimpice și curse de cai din cinci în cinci ani) și aprinse discuții asupra tuturor problemelor sociale, politice, artistice și religioase ale confederației. Din această cauză, insula ajunse foarte bogată, deoarece, din toate părțile, credincioșii sau trimeșii speciali aduceau ofrande diferitelor cetăți, ofrande compuse din aur și lucruri prețioase care făcuseră din magnificul templu al lui Apollo sediul comorilor lumii grecești. Mai târziu, Pericles transportă toate comorile dela Delos la Atena, depozitându-le în Parthenon, templul nou al zeitei ce simbolizează virginitatea și forța spirituală. Stimulată de serbările religioase care aduceau pelerinii din toate părțile, viața civilă și comercială luase o mare dezvoltare la Delos, astfel încât se creează în jurul templelor și altarelor un oraș strălucitor, printre ale cărui ruine răătăcești astăzi cu sentimentul că participi direct la viața străveche a cetățenilor de altădată.

Faima Delosului se datorește și ea, ca și a tuturor celorlalte localități grecești, unei legende. Latona, fiind însărcinată de Zeus și prigonită de geloza implacabilă a Herei, rădăci, fugărită, din insulă în insulă, până ajunse la Delos, o insulă pustie și aridă, unde, la umbra unui palmier crescut pe marginea unui loc, sosindu-i ceasul, dădu naștere celor doi fii ai săi, lui Apollo și Artemisei. Pentru proslăvirea acestui eveniment, în locul unde fiul lui Zeus fu născut, se ridică templul lui Apollo, cu o colosală statuă a zeului, iar insula fu declarată sfântă. Devenise atât de sfântă încât, când populația a început să se stabilească aici, toți morții și toate femeile însărcinate din Delos erau trecute în Rheneea, o insulă foarte alăturată numită și Delosul-mare, pentruca nimeni să nu se nască și să nu moară în insula sfântă. Rheneea era necropola Delosului, aceasta devenind un centru strălucitor de bogăție și civilizație.

Astăzi Delos e absolut pustie și printre ruinele ce umplu insula nu se întâlnesc decât câțiva ciobani din Myconos, păzindu-și oile prin jurul templului lui Apollo, fără să aibă însă nimic din frumusețea zeului care păștea turmele bogatului Admet.

zolet" dela Myconos la Delos. Plecasem seara din Pireu și a doua zi, pe la cinci dimineața, ajunsesem la Syra, capitala comercială a Cycladelor actuale. Dela Syra, vaporul își continuă ruta la Tinos și Myconos, unde ajunge pe la ora nouă dimineața și de unde se înapoiază apoi spre Pireu, sau își continuă drumul mai departe spre Samos și Kios.

Pe vapor, între Syra și Myconos, admirând cu regret cerul plumburiu, pe care soarele nu izbutea să-l învingă, deși făcea sforțări titanice, și valurile ce se spârgeau cu violență în prova lui „Frinton”, teama de a nu rata o vizită la Delosului din cauza timpului defavorabil îmi cuprinsese inima.

Din fericire, aceeași stare sufletească am cunoscut-o la alți șapte pasageri ce priveau lupta vaporului cu valurile cu aceeași neliniște și teamă, astfel încât sentimentul meu de regret s'a putut ușor resemna prin solidarizarea cu același sentiment al celorlalți șapte pasageri. Această resemnare comună ne

Myconos : Un paznic al orașului

apropiase, făcuse să ne cunoaștem și să ne împrietinim dintr'odată. Eram cu toții niște ghinionști — la Delos ajungi întotdeauna la noroc! — și trebuie să ne suportăm destinul împreună, obligați să rămânem la Myconos, sau să ne întoarcem cu același vapor, fără să fi vizitat insula sfântă. Marea era neașteptat de agitată. Bătea un vânt extraordinar — acel „meltem” atât de frecvent în Cyclade — și vaporul însuși înainta foarte greu peste valurile ce-i tulburau echilibrul. Cum ne-am putea aventura pe o astfel de vreme cu o barcă până la Delos, unde miconioții fac curse cu bărcile lor pescărești? În cele din urmă căzusem de acord că ar fi inutil să coborim la Myconos. Timpul e cu totul potrivit vizitării Delosului.

Când însă vaporul a aruncat ancora în mijlocul portului, unul din numeroșii barcații ce-au asaltat pereții vasului, văzând grupul nostru resemnat și dezorientat și bănuind cauza tristeții de pe figurile noastre, s'a îndreptat spre noi volos și ne-a întrebat:

— Dilos?

— Dilos! Dilos! Dilos!.. am răspuns fiecare mai mult a renunțare decât a voce bună.

Tânărul și agerul barcațiu ne ia atunci bagajele pe sus, le coboară în barca sa, ne invită să-l urmăm și, în loc să ne transporte la cheul dinspre oraș, ne duce la marginea digului unde ne coboară lângă un „gazolet” în repaos. Acesta era un cutter de vreo 10 m., cu pânze și motor cu benzină, ce făcea curse regulate la Delos (una pe zi). Fără să ne întrebe nimic, tânărul barcațiu, care nu era altul decât mecanicul gazoletului, ne instalează bagajele în fundul cutterului și asistăm la preparativele plecării. Înaintea noastră e imbarcat, cu toată nostimada, un măgar cam îndărătnic, care a fost luat pe sus și trântit în fundul cutterului, vreo patru oi, mai docile, un vițel, câțiva saci cu grâu și câteva găini. Toate acestea, care au necesitat o jumătate de ceas de așteptare, au fost băgate sub punte pe o gură acoperită apoi cu o clapă peste

feros universitar din Berlin, o tânără cu doi tineri americani și eu — pe o singură parte a cutterului, îngrămădiți pe o bancă lungă. Ni se întinde peste genunchi o mușama ce ne acoperă pe toți dela un capăt la altul, iar în spate o alta menită să ne învalăie complet ca și cum am fi înfundați într'un sac, spre a nu fi udați de apă. În felul acesta, după ce fusesem docili ca niște prizonieri în mâna barcațiilor, ieșim din port și ne aruncăm, ca niște îndrăznețe jucării, în brațele valurilor.

N'am să uit niciodată această călătorie dintre Myconos și Delos, care a însemnat un ceas de îndrăzneță plutește peste niște valuri, cari, desigur, numai fiindcă era prea mică fața de înălțimea și inverșunarea lor, n'au înghițit scoica noastră ce se hazardase, ca o supremă ironie, printre ele. N'am să uit, deasemeni, nici figura „căpitanului” dela cărmă în mâna căruia erau încredințate viețile noastre. Un adevărat lup de mare, cu fața roșie, arsă de vânturi și apa sărată ce-l stropia în fiecare clipă, cu o șapcă de piele, marinărească, îndesată pe frunte, cu o pelerină de cauciu negru întinsă peste el de sus până jos, cu niște cizme impozante crescute parcă în iernul bărcii, stând nemișcat într'o atitudine napoleoniană și scrutând valurile cu ochii lui mici, albaștri, de pasare răpitoare, în cari li-cărea o voință dărză și o siguranță deplină asupra bărcii condusa de cărmă stăpânită de o mână viguroasă ca de oțel. Privindu-l, vedeam în el un fiu și un rival neînfrânt al mării infuriate.

Cerul era sumbru — ocazie rară în Grecia — atmosfera sinistă, ca de plumb, iar valurile atât de mari încât am avut ocazia să verific personal iluzia celor ce au văzut valuri înalte cât munții. Printro gaură desăfăcută în mușama, împreună cu francezul de lângă mine, lung cât Don Quichote și mai îndrăzneț decât ceilalți cari se acopereau și mai tare spre a nu mai vedea nimic, scoțeam câteodată capul afară să vedem ce se petrece. Aci eram în vârful unui val și zăream toate Cycladele dintr'odată, aci eram în fundul lui, ca într'o prăpastie și nu vedeam decât munții de apă din jurul nostru ce se ridicau până la cer. Aveam senzația că am cazut într'un gol și ne vom izbi de fundul mării, aledându-se praful de barca noastră, atât era de mare adâncimea. Calmul imperturbabil al „căpitanului” ne dădea însă curaj și, până să ne reculegem complet, ne trzeam iarăși în vârful muntelui lichid. Din când în când, câte o fâșie de apă ruptă din corpul imens al valului se prăbușea peste noi cu greutatea unui drug de fier trântit în cefile celor înghemuși la rând sub mușamale. Câteodată înima mi se făcea largă cât cerul, altă dată mi se străgea ca o alună... Pe la jumătatea drumului, Americanii, ne mai putând rezista au cerut fiecare câte o căldare, pentru a depune în ea tributul către zeul infuriat al mării... Călătoria aceasta spre Delos — splendidă eliberare din tine însuși, splendidă confruntare a unui egocentrism orgolios în forțele sublime ale naturii!...

Am ajuns la Delos — insulă pustie, stâncoasă, plină de ruini și de blocuri de marmură — răpuși și renăscuți în același timp de această expediție de un ceas. Când am pus piciorul pe pământ, eram atât de năucii încât ni se părea că insula însăși se clatină ca o barcă pe valuri.

Am petrecut la Delos o zi și o noapte de Week-end admirabil. Pentru cine vrea să se recreeze fizicește și să-și pună oarecare ordine în spiritul plin de confuzii, de neliniști și intristări, Delos, insula sfântă și pustie, sediul glorios al vrăjilor apolinice, e un veritabil paradis. Printre ruinele răsărite dintre flori și invadate de ierburii cu mirosuri frumoase, pe ulițele vechiului oraș unde retrăcești antichitatea cu cea mai adâncă emoție și înălțare sufletească, urcând scările antice de pe muntele Cynthia în vârful căruia se găsea un templu al lui Apollo și de unde ai cea mai frumoasă priveliște generală asupra Cycladelor, ori privind din terasele teatrului dela marginea vechiului oraș un apus de soare magnific, pentru a te reîntoarce apoi la hieratica terasă a leilor și trecând pe lângă lacul sacru, pe marginea căruia s'a născut Apollo, întorcându-te pentru odihnă la elegantul pavilion al oficiului de turism elen — șederea la Delos, în asemenea condițiuni, e una dintre cele mai agreabile. Cei opt vizitatori, împreună cu cei trei îngrijitori dela Pavilionul de turism, care sunt în același timp și gardienii insulei și ai muntelui de aici, suntem în seara aceasta întunecată și friguroasă singurii locuitori ai acestui cimitir plin de veșnicie și mister pe care cu cât îl cutreeri mai mult cu atât te pasionează mai tare.

În hall-ul pavilionului, ni se servește o masă foarte bună (găinile imbarcate la Myconos ne-au întovărășit și la această masă cu iz de legendă), iar

după masă, cu toată oboseala, întârziem încă un ceas, discutând despre artă, despre voiaj, despre ceea ce a văzut fiecare în rătăcirile solitare prin insulă și despre această noapte și despre vântul care șueră pe la ferestre. Ceva mai târziu, bătrânul profesor de filologie clasică dela Universitatea din Berlin s'a retras la culcare, cei trei Francezi nedespărțiți ce-mi evocau în orice moment „celibaterii” lui Montherlant, și-au găsit fiecare câte o preocupare tacită în jurul aceleiași mese: unul, profesor de naturale, își ordona florile strănse între filele unei *Odisei* tradusă de Sully Prudhomme; altul, cronicar artistic la o gazetă din Lyon, își pune la punct impresiile într'un carnet de note, în timp ce ultimul, profesie nedefinită, se pune la curent cu istoricul insulei consultând cu mare atenție „ghidul bleu”. Noi, ceilalți patru, am înghebat o partidă de poker ca simplu amuzament, cu niște cărți aduse de tânăra studentă columbiană din valiza ei...

Când am ieșit apoi pe terasă, către ora zece, cu gândul de a face o plimbare nocturnă prin *Agora Italianilor* din fața pavilionului, întunericul era atât de mare, vântul atât de puternic, încât am renunțat imediat și ne-am retras la culcare, în paturile foarte curate și comode din odăile pavilionului.

A doua zi, Duminică, ne-am deșteptat în cea mai splendidă și mai strălucitoare dimineață cicladică. Vântul, frigul, cerul întunecat, marea infuriată de eri, parcă nici n'ar fi fost. Delos ni se prezenta acum sub un aspect cu totul diferit, senină, luminoasă, mângăitoare, iață de atmosfera ursuză cu care ne primise eri. Vizităm încăodată bogatele ruine dela un capăt la altul al insulei, ne suim încăodată pe Cynthia,

Vedere spre muntele Cynthia

de unde Cycladele se văd acum miraculos de frumoase, sub strălucirea soarelui și a mării liniștite, și, la ora 12, cu aceeași barcă venită dela Myconos în cursa zilnică, părăsim sfânta și solitara insulă a lui Apollo, zeul beției lirice și al vrăjilor artistice...

Întoarcerea la Myconos e cu totul deosebită de călătoria de eri. Marea e calmă, atmosfera luminoasă ca un univers aprins, „căpitanul” e într'un costum de sărbătoare, fără cizmele și pelerina de eri, iar noi nu mai suntem înfășurați în mușamalele groase ce ne apărau umerii și ne acopereau privirea. Suntem liberi să devorăm cu ochii acest spectacol fascinant, ce ni se pare real ca o trecere de pe un tărâm al existenței pe un alt tărâm.

La Myconos mă despart de internaționali mei tovarăși dela Delos. Ei se imbarcă imediat pentru a se întoarce la Pireu, în timp ce, împins de curiozitate, eu rămân să cunosc și această insulă albă, înainte de a pleca mai departe spre restul Cycladelor.

MYCONOS

Myconos e faimos în lumea pictorilor pentru motivele sale plastice absolut originale. Un oraș destul de mic, așezat pe malul mării, de o albeață orbitoare, Myconos pare construit din cea mai proaspătă cretă marină. Casele mici, îngrămădite unele într'altele, cu terase infinite și cu scări exterioare ce coboară până în mijlocul străzilor cu înfățișare de ganguri romantice, fac din această originală și pitorească așezare omenească o inovație arhitectonică aproape extravagantă. Suprarealiștii și cubiștii occidentali ar fi desigur surprinși să constate că excentricitățile lor artistice au fost depășite și puse în practică de niște pescari din mijlocul Cycladelor. Câci Myconos pare mai de grabă un orașel construit cu titlul de verificare a unei arhitecturi ingenioase, decât ceva cu totul

serios. Mă plimb dealungul acestor străzi înguste, printre casele albe și uniforme și nu-mi vine să cred că Myconos nu e o jucărie pentru copii, sau că în aceste case ar putea locui oameni ca toată lumea. Noaptea — ce romantice nopți la Myconos! — am impresia că mă plimb printr'un decor feeric de operă: dela fiecare colț aștept să apară un erou cu spadă și cu flori la butonieră, din dosul fiecărei ferestre aștept să văd zâmbetul impenitent al unei Gilde complotând cu contele de Mantova împotriva bietului Rigoletto, bătrânul și dementul tată...

De fapt, în Myconos sunt mai multe fete decât îmi închipuisem că am să văd vreodată: e un oraș al femeilor, al fetelor tinere — și, de aceea, e o citadelă a nostalgiei Myconos. O tânără localnică instalată aici cu familia abia de un an și venită dela Galați, îmi destăinuște toată melancolia fetelor din Myconos, ce duc lipsa băților care să le distreze. Avocatul, doctorul, un pensionar chefliu și boem și doi studenți șomeuri — singurii celibatari ai „aristocrației” de aici — sunt prea puțini ca să poată distra cele câteva zeci de fete resemnate, ce se plimbă singure pe faleză din fața portului, privesc cu nostalgie sosirea și plecarea vapoarelor, fac „corti”, adică flirtază și fac cerc în jurul strănilor veniți în insulă, sau se tratează reciproc la cofetăria cu gramofon unde un băiat le servește fără nicio timiditate, curtându-le pe toate. În schimb, tinerii mironoși sunt foarte siguri de situația lor privilegiată și par a se lăsa greu seduși de frumusețea concetățenelor lor.

În afară de ginta feminină, ce se mai poate admira la Myconos e șirul de mori de vânt, întinse deasupra orașului ca o escadrilă de lilieci imenși, cu aripile desfăcute, ce stau parcă să se arunce asupra căsuțelor candid de jos. Dacă ar fi trecut pe aici viteazul Don-Quichote le-ar fi luat drept cavalerii rivali și s'ar fi repezit spre ele cu spada întinsă, făcându-le praf înainte ca botul Rosinantei să se izbească de coasta lor pietroasă.

Deasemeni, una din frumusețile de neuitat ale Myconosului sunt schiturile nenumerate, presărate pe întreaga insulă, ca și în oraș. Mici, fără vreo importanță rituală, aceste schituri sunt opera pescarilor scăpați din grele împrejurări. După fiecare încercare grea, orice proprietar de barcă venea la țarm și ridica un schit în semn de recunoștință către Cel de sus care i-a protejat viața în lupta cu valurile. Schiturile sunt compuse din câte o singură odăe, cu o icoană și o candelă aprinsă și servece drept adăpost pentru sculele de pescuit ale proprietarului. Cupolele acestor schituri, vopsite în roz și albastru, creează însă un minunat divertisment Myconosului, care, în acest ansamblu, pare presărat de o curioasă specie de flori pietrificate.

Un muzeu interesant prin colecția de vase antice împodobite cu figuri și desene reconstituite de un artist orb ce lucrează în curtea sa de 30 de ani și Căminul Academiei de pictură din Atena, inaugurat anul trecut pentru pictorii cari vor să lucreze aici, sunt ultimele lucruri demne de văzut la Myconos.

După ce ai părăsit orașul, păstrezi pentru totdeauna în minte imaginea albă, candidă, a acestei „marine”, cum se spune în termeni de arhitectură mediteraneană, foarte reușită în genul ei, constituind unul din punctele de atracție ale incântătoarelor Cyclade. (Aici își petrec bogății atenieni vacanța și în special sărbătorile, în vile care mai tot timpul anului rămân închise și pustii). La plecarea vaporului, cheul aglomerat de un regiment de fete tinere și copii trimite lumii civilizate salutul său prin fluturările de batistă ale acestor soldați ai Nostalgiei, exilați aici. După ce vasul a ieșit din port, apucând drumul nesfârșit al mării, ei se întorc pe faleză din jurul golfului, plimbându-se până seara, spre a-și ucide resemnarea și a se consola încăodată de trecerea vaporului care le-a întărit imaginația doar.

„Rester, c'est mourir un peu” — Aceasta este atmosfera dela Myconos, contigiat de feminitate, cu albele case și nenumeratele mori de vânt profilate pe orizont ca niște lilieci...

PERICLE MARTINESCU

Delos : Vedere generală

La Delos nu există nici o cursă de vapoare. Marelui interes arheologic pe care-l prezintă această insulă nu are nici o legătură cu interesul comercial al societăților de navigație. De aceea, cei mai mulți vizitatori ai Greciei omit Delos și în orice caz, o excursie în insula sfântă e foarte dificilă.

În ziua când am făcut-o eu, devenise și problematică, din cauza valurilor mării ce se arătau puțin favorabile unui drum de un ceas făcut cu un „ga-

care s'a întins o mușama groasă spre a opri apa să pătrundă înăuntru. Pregătirile sunt făcute cu multă atenție întrucât expediția e puțin aventuroasă. În cele din urmă suntem invitați și noi. Marea era sălbatică, dar aveam perfectă încredere în acești fii ai ei, astfel că ne-am lăsat convinși.

Sub privirile curioase a cel puțin jumătate din populația Myconosului care venise să ne vadă, suntem înșirați toți opt — trei francezi din Lyon, un pro-

CARTEA FRANCEZA

Joseph Peyré: Roc-Gibraltar

(Editura Bernard Grasset, Paris 1938)

Amintirea peisajilor și a locurilor copilăriei, de obicei, ne urmărește uneori cu intensitatea unei obsesii. Mitologia personală a fiecăruia dintre noi își găsește în acest decor de pre-dilecție, cadrul ideal pentru acele vagi năluciri fermecătoare ale reveriilor din anii tineri ai victii și cari curând se desprind și se precizează în simboluri ale artei și literaturii.

Dar sunt și alte locuri, predestinate, — „locuri unde suflă duhul”, cum era unul pentru Maurice Barrès, loreneză „colină inspirată” dela Sion-Vaudémont — a căror semnificație simbolică întrece cu mult înțelesul restrâns al unei singure biografii.

Duhul subtil și misterios al unor astfel de locuri alcătuiește fizionomia caracteristică și farmecul indescifrabil al peisajului și tot el călăuzește și destinele celor care-i simt stăruitorul indemn, fără să-i poată pătrunde taina înțelesului.

Joseph Peyré

Profilul geografic și climatul fizic al unui ținut nu pot să explice singure formarea unui anume climat moral, prezența temută a unui destin suprem, care modelează implicabil felul de viață și sensul destinelor individuale :

„Pisc tot atât de misterios ca și acela al unei insule stâncoase, neștiută de hărțile marine și care se descoperă într-o dimineață printre catargurile unei corăbii rătăcite, — niciunul din acei cari se nasc și mor în umbra lui, fără să-i poată scăpa, ca și ciulinii și vietățile din mărcinișuri, n'ar putea să-i spună taina. Nimeni nu-i știe decât fruntea mohorâtă...”

Iată, expusă în câteva rânduri și dela prima pagină a romanului d-lui Joseph Peyré, tema prezenței misterioase și statornice ca o fatalitate a stâncii Gibraltarului, încinsă dealungul întregului an aproape, cu cingătoarea negurilor care se ridică necontenit din apele mării și ale oceanului, — numai creasta posomorită profilându-se pe ecranul cerului, ca o fantasmă de coșmar.

Fără nicio pregătire, cititorul e dela început introdus, prin ritmul strâns și abrupt al povestirii, în atmosfera tragică a cărții, în care personagiile capătă un relief extraordinar și o intensitate de viață veridică puțin obișnuită.

Incordarea lăuntrică pe care o ghi-cești în fiecare, violența și exasperarea de a se simți înlestați unui destin cărui nu i se pot sustrage, creează împrejurul lor un halo obsedant, corespunzător în ordinea morală, aburului cețos, învăluitoare al Gibraltarului.

Ca și stânca posomorită care-și înalță dincolo de neguri parapetul prăpăstios, la o mie patru sute de picioare deasupra mării, conturele triștilor eroi ai dramei desfășurate în atmosfera jilavă și nesănătoasă, la piciorarele stâncii, se conturează halucinant, într-o subtilă și tainică întrepătundere cu fizionomia decorului și climatul fizic.

Copleșitoarea senzație de părăsire și iremediabil exil sub apăsarea căreia se ofilește încă tânăr și frumoasa Marthe-Marie e sporită prin solitudinea morală și teroarea îndurate alături de bărbatul ei, Emmanuele Pianesi, reprezentantul la Gibraltar al unei agenții italiene de vapoare.

Măritată cu sila, la șaptesprezece ani, Marthe-Marie n'a simțit decât desgustul îmbrățișărilor și oroarea scenelor de gelozie ale soțului ei, torturat de spaima răului care-i macină măruntaele, veșnic arțăgos, bănuitor și afectuos doar cu maimuța lui, Guana.

Singura mângâiere a Marthei-Marie

e devotamentul de câine al credinciosului servitor țigan andaluz, Betun.

Dar izbucnirea războiului civil din Spania îi aduce prilejul unei evadări din existența cenușie de până atunci : printre refugiații spanioli cari se adăpostesc la Gibraltar, este și un tânăr, mai tânăr decât ea, Felipe, pe care Marthe-Marie îl cunoaște în casa unei prietene.

Câtăva vreme relațiile celor doi sunt de simplă „amiciție amoroasă”. Din partea ei, o tandrețe maternă, din partea lui, nevoia de a fi alintat, a orfanului, a exilatului. Dar odată cu brusca venire a scurtei primăveri gibraltariene, un dor nespus de viață clotoitoare o cuprinde pe Marthe-Marie. Plecarea lui Pianesi în Italia, unde se duce să-și caute sănătatea, favorizează și mai mult intimitatea celor doi tineri. Marthe-Marie trăește câteva săptămâni, cu toată intensitatea aprigă a simțurilor torturate ani de zile.

Felipe, cu satisfacția egoistă și calmă a călătorului care-și descarcă lesne conștiința de obligația răspunderilor culese în drum.

Dar curând, climatul gibraltarian, înăbușitor, torid și jilav, revine, odată cu știria întoarcerii lui Pianesi. Marthe-Marie îi propune lui Felipe să fugă împreună la Marsilia, dar în ziua hotărâtă, socotind că e mai comod așa, Felipe pleacă singur. Hărțuit de toate spaimile, miștile tot mai rătăcite ale Marthei-Marie își găsește refugiuul suprem în nebunie.

Roc-Gibraltar e ceea ce se chiamă un „roman de atmosferă”, în înțelesul arătat mai sus, și în care voințele individuale se frâng de o neînțeleasă rezistență, în apriga strănsoare a unui destin neindurător.

GENS DE QUALITÉ, de Fernand Vandérem (Pion).

Literatura memorialistă e unul din genurile cele mai infloritoare în Franța. Amintirile pe care d. Fernand Vandérem le-a publicat recent, asupra scriitorilor și artiștilor întâlniți în saloanele literare pe care le frecventa spre sfârșitul secolului trecut, la Paris, se încadrează perfect în spiritul și tradiția memorialiștilor veacului XVIII francez, a unui Rivarol sau a unui Chamfort, observatori implacabili ai moravurilor și năravurilor societății contemporane.

„Oamenii subțiri” pe care d. Fernand Vandérem îi întâlnea în salonul d-nei Aubernon de pildă, erau Brunetière și Doumic, Alexandre Dumas fiul, Robert de Flers, Marcel Proust, etc.

O precizare prețioasă, cu privire la modelul care i-a inspirat lui Proust personajul celebru al baronului Charlus, se cuvine relevată cu acest prilej.

Contrariu părerii curente, după care poetul Robert de Montesquiou ar fi acest model, autorul acestor amintiri afirmă că, pentru aspectul fizic cel puțin, Charlus este aidoma baronului Doazan, dintr-o familie înrudită cu a d-nei de Aubernon.

Iată cum îl descrie d. Fernand Vandérem: „Înalt și bine croit, cu tendință de îngrășare, un aer mai degrabă distant, mâinile-i fine strânse în manșete, pe care le lăsa să atârne ciudat, ca un câțel care face sluj, trăsăturile viguroase, deși cam îngroșate, n'ar fi atras atenția, fără carnația tricoloră a chipului său: pe creștet, o scurtă perie de păr argintiu, mai jos cilindrul îngust al unei mustăți frizate și datorându-și probabil cănelii luciu-i negru de ebonită, apoi, între ele, ca o enormă fragă tăvălită în zahăr, un năsoi de cea mai frumoasă nuanță trandafir, sub indoiu-i strat de pudră și cremă Simon. Totul dându-i aerul vag al unui guard francez de operetă, care ar fi venit de-a dreptul de pe scenă, fără să mai aibă timpul să se demachieze”.

Celălalt salon pe care d. Fernand Vandérem l-a frecventat cu asiduitate a fost al d-nei Arman de Caillavet. Un portret delicat și amănunțit al romanțierului Paul Hervieu, uitat astăzi cu desăvârșire, este evocat în câteva pagini și un altul, remarcabil, al umoristului Alfred Capus.

Un Octav Mirbeau plin de viață și un neuitat René Boylesve, împreună cu un text inedit al celui din urmă, care va ajuta mult la înțelegerea și situația operei acestui subtil romanțier, fără să le mai socotim pe ale amfitrioanelor celor două saloane, îmbogățesc istoria literară a moravurilor franceze dela sfârșitul ultimului veac, cu un material psihologic și informativ de o remarcabilă calitate.

— m. n. —

PRIMĂVARA

Nu aprinse lumina de pe soară. Suind încet, greu, numără treptele. Cincisprezece. Ba nu. Cu siguranță, îi zăbovește iar gândul, cel puțin odată, pe urma pasului tărit, — ca o piatră rostogolită de nimeni de pe o culme. În mîntea Maurei pogorîse de mult acea tăcere singură, — de munte prea înalt —, care încearcă, din când în când, să răvășească incremenirea fărâmiturilor de stâncă și a liniștii. Uneori treceau amintiri, zadarnic. Fălfind aripi spe-riate, plecau foarte curând, înainte să fi atins măcar și înfiorat o căutare... Toate amintirile Maurei se rupeau din aceeași nemărginire de soare și susur de plante, ca și cum întregul ei trecut s'ar fi cuprins în voita uitare a depăr-tărilor găsite (crezuse: pentru întot-deauna). S'a întors după cinci ani, izgonită numai de înmugurirea unei ferici-ri mult prea limpezi, necuvenite as-prelor degete cu unghii vinete, lăbăr-țate și ochilor înstrăinați de pretutinde. Se oprise într-o zi și cumpărase flori. Unei femei urâte nu-i este îngă-duit să umble, să vorbească, să tacă, la fel cu celelalte femei, — la fel cu toate femeile... În mâinile oricărei fe-mei frumoase, un buchet e al ei. În mâinile Maurei, buchetul era al nimă-nui. Știa. Văzând-o purtând florile pe care și le dăruise, nimeni n'ar fi pu-tut întreba, în gând: „Cine i-o fi dat

măinile. S'a hotărît să nu vîndă ta-blou. Nici să nu-l arate. Il păstrează încă neînrămat, pe fundul unui cuțar, lângă rochia de bal, cumpărată dela expoziția celei mai renumite case de mode. Așa, împachetată, o pusese a-colo. Și nu se mai uitase la ea. Proba-bil că într-o zi, mai curând sau mai târ-ziu, avea să cumpere o bijuterie, — o bră-țară, poate —, și o s'o arunce tot acolo... Auzise, odată: „Lădița cu amintiri”. Flori, fotografii, rochii purtate, scri-sori...

În odaia ei e întotdeauna frig. Și vara, și iarna. Când era mai tânără, se muta, dintr-o casă în alta, dintr'un car-tier în altul, — cum ar fi făcut o altă femeie bogată și liberă, din plictiseală. Da. Libertatea Maurei fusese, la înce-put, o bucurie adevărată. La început, atunci când sufletul e ori prea sătul de el însuși, ori prea flămînd. La înce-put, pe când gândul nu se înalță și nu coboară până la suflet, fiindcă nu-l știe decât din cărți și convorbiri ascu-tate, adesea fără voie. La început... Lucrurile încep și sfîrșesc. Toate. Sufletul stăruie și se vrea dăruit. Anii îl inconjoară, îl apasă, îl covârșesc. Anii din care singur el nu înțelege ni-mic. Anii...

În odaia ei e întotdeauna frig. Și iarna și vara...

Crudă, oglinda i-a zvârlit, cândva, îndurerând-o, bolovanul chipului. În clipa ne-mai-uitată, aspră, îi murise copilăria. Parcă auzise înlăuntrul ei și împrejur un geamăt surd și mătăsoș, ca de tulpini fragede ce se frîng. I-au tremurat mâinile. Nu i-au zăbovit pri-virile nici asupra ochilor prea mici și adânciți, nici asupra feței pămîntii, brăzdate dezordonat cu vinișoare sub-țiri, ca niște scame. (Păpușa de zdrențe a fetiței schiloadă și mute pe care ne-buna o aducea lângă poarta bisericii, la cerșit, avea obraji la fel: stîngaci și în pripă cusuți cu ață roșie, mizeri, triști...) I-au zăbovit amaric privirile asupra gurii scuate, schimonosite de pumnul greu al paraliziei ce-i crușase mâinile. Dintre buzele acelea diforme, cuvintele se iveau anevoie, șuerate, lo-vite. Apoi mâinile... Ar fi putut muri, atunci, uitându-se la ea... Dar viața nu se înspăimîntă de zvârcolirile gândului și ale inimii...

În toamna aceluia an, printre puține-le tablouri extraordinare ale Salonu-lui Oficial din Paris, se înălța, mare, impozant, sobru ca o statuie, portretul unei femei splendide, ne-mai-întîlnite. În catalog era trecut: „Autoportret”. Maura s'a privit mult, laolaltă cu cei-lalți entuziaști. Ca și ei, a plecat bui-măcîită, a revenit a doua zi... Tabloul a fost cumpărat, natural, de un american. După aceea n'a mai pictat vreme înde-

lungată. A citit, a călătorit, a stat, zile nesfârșite, fără să facă nimic, nici tre-ză nici adormită, culcată, parcă ar fi fost bolnavă... Au trecut zile și nopți. Lumina și întunerecul i-au at-ins pleoapele sub care toropeala pri-

virii, via... Nu se gîndea la nimic. Ba da. Gîndul nu poate incremeni. Câte-odată, cîntă. Alteori, strigă. Plutește, alunecă, spune și tace. Tace și parcă tot spune. Încet, mai tare, mai încet... E ca și cum privești în jăratec și ți se pa-re că vezi, acolo, ziduri, pomi, scări, oameni cu mâinile întinse, mâini cu de-gete subțiri, păianjeni... și deodată ți se sgduie ochii și te lămurești... E ca și cum stai într-o cameră, izolată și te pomeniști auzind un cuvînt. Cine l-a rostii? Vrei să-l spui, ca un ecou și nu ți-l amintesti. Cu toate astea, îți sună în urechi. Și atunci, respiri adînc ori te ridici și umbli, să-ți ascuți pașii. Gîndul nu poate incremeni...

Ziua se depărtase alene, scîrțîind, ca un mers de roți. Maura o auzea în-că, în tîmple, pe mâini. Asemeni unui cântec de leagăn, vaerul o zvârli, când-va, printre mugurii de liniște ai som-nului.

În odaia ei e întotdeauna frig. Singurătățile au crescut, pe fiecare lucru și împrejur, nămeți foarte înalți. În odaia ei e întotdeauna frig. Deaceea, Maura s'a uitat îmbrăcată. Măine se va dojeni, ca'n alte dați. Și măine, poate că i se va întâmpla iarăși. Pentrucă „măine” are să fie încă un „astăzi”. Ni-mic mai mult, nimic altceva. Ieri a fost la fel. Asta, de când prin celelalte case nu se mai face foc. Într'ade-văr: soarele năvălește bun, fierbinte, răscolește aerul, desface frunzele, bate în ferestre, de le cutremură...

COCA FARAGO

MARTHA BRONDELLO

1908-1934

Se implinesc patru ani dela moartea pictoriței Martha Brondello. O aniversare care ne îndurerează sufletul tutu-ror celor cari am cunoscut-o, cari i-am admirat arta.

Martha Brondello — apariție blîndă, luminoasă, ea însăși parcă operă a unui mare artist.

Mult prea de vreme coasa morții a curmat o viață tânără, a răpit un talent în plină ascensiune.

Zadarnic a visat, smulgînd ceva din frumusețile lumii acesteia, să dăruiască celor mulți bucăți trecute prin sufletul ei minunat.

Autoportret

Firea își are legile ei neînțelese, ne-dreptățile ei.

Nu vrea să știe de tinerete, de talent, de durerile pe cari cel plecat în lumea de dincolo le lasă în urmă.

În prima și ultima ei expoziție dela 1

Octombrie 1933 din sala „Universul”, Martha Brondello a înfățișat publicului amator de artă, pânze ce dovedeau stu-diu serios, stăpînire a penelului, pânze a căror valoare artistică i-a adus consa-crarea.

Elevă a decedatului maestru Marin H. Georgescu și cu multiple cunoștin-țe culese într-o călătorie prin Italia, Martha Brondello se dăruise artei.

În setea ei de frumos și-a risipit ge-neroasă cele din urmă clipe de liniște și de sănătate.

Ultima ei pînză în ulei: o can-delă, o iconă și-o floare. Candelă care avea să-i străjuiască mormîntul între florile ce i-au fost dragi și în a că-ror intruchipare artistică a năzuit să se ia la întrecere cu Dumnezeu.

Maică

NOCTURNĂ

Merge încet vaporul în noapte. Ai rămas cu întunericul și gîndu-riile tale.

De pe cer s'a desprins o stea și a căzut. Avea o trenă de păun, când vînată, când roșie. Adineaori era de aur.

A dispărut... Carul mare se mișcă ușor. Ai crede că se dă în leagăn cerul, așa, în joacă. Dar tu te legeni odată cu puntea, și vi-sezi.

De departe a trecut un vapor. Avea trei lumini aprinse. Vapoare ce trec noaptea mai lasă dăre luminoase în urmă. Când se șterg și ele parcă pierzi ceva, și nu știi ce. Vapoare ce se încrușează și pleacă. Pe unul era un bal, o dată. Era lu-minos și împodobit. Altul mergea încet, a mugit când ne-a văzut și i-am răspuns.

Al treilea era tăcut și mergea întune-cat. Oamenii se adăpostiseră în el.

Ultimul era alb și ușor ca o rîndunică. Un rege se plimba.

Și noi mergem mai departe. Carul mare se leagănă mereu.

Macaralele se profilează negre și înal-te pe cer.

Se mișcă în sus și în jos, caraghioase, croind drumuri printre stele.

Luna, foarte roșie, apune.

Dăra e mică și tremură de parcă i-ar fi teamă.

E așa pierdută azi luna.

Lumina ei mai mică din ce în ce, tre-mură și palpăe.

Se stinge.

A înghițit-o marea.

Un delfin sare lung.

Iarăș noapte și liniște.

PIA ARAPU

In loc de cronica dramatică

de CICERONE THEODORESCU

Zero plus zero, plus cinci, plus trei...

potrivă alături de d. profesor N. Iorga. Absența cronicarului dramatic dela spectacol își află mai întotdeauna, o explicație... amicală sau chiar o sancțiune aspră:

— Las că știu eu dragă, trăește cu Ofelia (ceea ce vrea să spună, bineînțeles cu interpreta respectivă).
Sau:
— L-a rugat directorul teatrului știi, e la mijloc fosta excelență cutare care s'a ncurcat cu aia care vine în scena mare din actul doi, cu bluză pepită... Cum o s'o 'njure dom'le?
Și așa mai departe.

Fapt este, lăsând la o parte cele (mai mult glumețe, evident) de mai sus, că referentul spectacolului de teatru dela noi se crede în deobște a nu avea și alte îndatoriri decât cele impuse de „seara premierii”.

În primul rând firește — prezența. Și în al doilea, o cronică pricepută și obiectivă.

Într-o ordine normală a lucrurilor, așa și trebuie să fie.

Criza în sine a alegerii pieselor, în

genere, a problemei repertoriului original, a ținutei traducerilor, a pregătirii actorilor, a desăvârșirii montărilor, etc., se cuvine a fi purtată de directorii întreprinderilor de teatru.

E interesul și este menirea lor. Lucrul afurisit este că, la noi, cu interesul ar merge treaba, dar cu... menirea, iată aci ne încurcăm de tot.

Și iată-l pe cronicarul dramatic conștiințos, în sensul prezenței la spectacol și al cronice la ziar, pus în situația — mai degrabă dureroasă decât ispititoare — de a lua asupra-și, din când în când, cel puțin o parte din obligațiile directorilor de întreprinderi teatrale.

Altminteri comerțul cu teatru poate prea bine să fie schimbat — și parca e mai onest — cu orice alt comerț...

E o vreme de amurg, aceasta a teatrului românesc de astăzi.

Negustorești, rutinare, deficiente, concepțiile așa zisilor specialiști care se bizuie exclusiv pe „succesul de cassă” (formulă magică, atotstăpânitoare și atotieșitoare) li se cade a avea negreșit sprijinul casetelor de reclamă, al publicității inserate cu numărul administrativ dedesupt, nu pot

cere însă același „serviciu de presă” dela cronica dramatică.

Ne vom strădui așa dar — de vreme ce în ce ne privește suntem liberi a pune și anumite puncte pe i — să... abșentăm la rândul nostru dela „datorie” acolo unde ne-am mai făcut (și încă, cu prisosință).

Pentru un car de oale — era să zicem de „localizări” — ajunge un ciomag. Haide, două...

Cu puțină sistemă, s'ar putea în adevăr întruni pe cicluri — dela un timp încoace — spectacolele buceureștene și referi asupra lor, global.

Pasiunea pentru teatru, mergând la unii până la viciu, explicația unei cronici regulate e desigur ușoară, iar cronica în sine, de-o funcțiune atât de meticolos exactă, am preciza: scuza-bilă.

Ea cată totuși a-și trage substanța nu din suprafețele asemănătoare, egal arătate, facil patrunse, recoltând zarzavaturi variate dar tot zarzavaturi, ci din straturile mai adânci ale cătorva principii elementare, de artă.

Despre absența dela acestea din urmă se poate vorbi — destul de des și deastădată fără glumă — ca de o de-zertare.

S'au ridicat la noi oameni de seamă, lovind greșit, împotriva libertății scri-sului literar și pentru „insănătoșirea literaturii”.

Libertatea, înțeleasă anapoda, n'a fost în schimb de nimeni stingherită — în ce privește teatrul, iar „insănătoșirea” unui instrument atât de influent asupra psihologiei publice, n'a format obiectul nici unei preocupări, nici cu prieljuil amintit.

Nu întrebăm și nu ne interesează aci de ce.

Poate să fie, pe ici pe colo, unele motive.

Comerțul exclusiv de teatru, împotriva căruia, după puteri și din rasputeri, ne-am ridicat cu ani în urmă la „România Literară” și acum în aceste coloane de câte ori prieljuil n'a ivit, trebuie privit cu ochi mai atenți, cu griji mai severe. Asta ne interesează aci și atât.

Nici un folos, altminteri, dela prezentarea la oră exactă, în seara premierii și dela apariția în coloane condimentate de pozole principalilor interpreți (de a căror muncă este, de atâtea ori, pur și simplu: păcat...) a copioaselor referate asupra „trufandalei” de pe cutare scenă.

Iată de ce, și noi, alături de cel de-al doilea confrate de cronică dramatică de care pomenirăm la început, mai tragem de câte ori socotim de nevoie, o linie de generală prețuire critică pe dedesuptul activității teatrale și facem adunarea „buchisim „totalurile”:

Zero, plus zero, plus 5, plus 3, plus zero, plus zero, plus zero...

Nu sunt acestea, note, ca la catalog, să ne înțelegem.

Nu sunt calificative, ar fi și prezumțios și inutil.

Sunt — ceea ce ni se pare mai absurd decât chiar pomenitele didactice cântare de precizie — realități din lumea teatrului românesc de astăzi.

CRONICA MĂRUNTĂ

DOMNUL PROFESOR CARACOSTEA

a publicat în cursul acestei săptămâni un volum masiv: „Arta cuvântului la Eminescu”. Fruct al unei vieți de muncă înțelegătoare, cartea aceasta vine astăzi ca un îndreptar și ca o reabilitare a criticii, al cărei prestigiu a fost grav avariat de diletanțismul unor critici revizionisti.

D. Caracostea dovedește în același timp că, în fine, maioreșcismul a putut fi depășit (N'am vrea să fim înțeleși greșit.) în critica românească.

„Arta cuvântului la Eminescu” este începutul unei bogate activități ale cărei roade se vor vedea în curând.

SUFLET JAPONEZ

romanul d-lui col. Gh. Băgulescu aduce, odată cu un foarte bogat material documentar asupra sufletului acestui popor către care sunt astăzi ațintiți ochii unci lumi întregi, interesante conflicte da ordin social.

Lupta dintre Aku-Taro element de dezagregare, a cărui putere e corupția cu ajutorul banului, și urmașii familiei nobile Assno-Naganoo pasionează în cel mai înalt grad.

Ai la un moment dat impresia că geniul răului reprezentat prin Aku-Taro va reuși să dărâme din temelii ceea ce generații întregi reușiseră să clădească. Se produce însă reacțiunea și biruința

blânzească bărbații imposibili. Nu vom divulga nici-una din glumele cari abundă în film. Lăsăm spectatorilor plăcerea neprevăzută, recomandându-le călduros: „A opta nevăstă a lui Barbă Albastră”. Iar pe ceia cărora nu le va place filmul îi sfătuim să păstreze impresia pentru ei. Altfel riscă să fie luați în râs.

Cinema Aro

Mesagerul

Ne pare rău că trebuie să criticăm filmul dela Aro. Dar să recunoaștem, că dacă francezii vor persista să o distribuie pe Gaby Morlay în roluri nepotrivite alături de tineri netalentați, așa cum este Jean Pierre Aumont, filmul francez nu poate progresa.

Și este un mare păcat și o destul de mare amăgire pentru noi, pe care ne-a entusiasmă „Veninul”, tot o dramă de Bernstein, lucrată pe același calapod dar încăpută pe mâna unui regisor inteligent, care a știut să aleagă interpreți potriviți. „Mesagerul” nu este altceva decât teatru mediocru transpus pe ecran. Iar scenele cu Gaby Morlay și Jean Pierre Aumont sunt de-a dreptul penibile. Ne face să ne gândim le o bunică ce stă de vorbă cu nepotul ei, iar nu la o întâlnire de dragoste. Ideia cu ecranul din fundul colibei africane e de cel mai prost gust. Se vede cât de colo că e trucaj. Păcat de Jean Gabin și Alcover, actori buni ale căror străduințe sunt zadarnice.

rămâne de partea samurailor.

Romanul d-lui colonel Băgulescu a obținut și la noi același răsător succes ca și în apus, unde a fost tipărit în condiții tehnice neobicinuite.

„SECTARI”

Volumul d-lui I. Agărbiceanu este romanul vieții politice de după războiu. Sbuiciumul doctorului Nașcu între firea sa de om de treabă și cu frica lui Dumnezeu și mulțimea de patimi pe care i-o strecoară în suflet spiritul de partid este fericit redată.

Partidul din Zăvoariți, șarjat, aluziile prea transparente la situații și nume cunoscute răpesc posibilitatea de transfigurare.

Se simte apoi o oarecare grabă pe care n'am fi dorit-o autorului „Arhanghelilor”.

„Sectarii” dovedesc însă aceeași masivă putere de creație epică pe care o au toate cărțile d-lui I. Agărbiceanu.

CARTE PENTRU DOMNIȚE

volumul de versuri publicat de d. Virgil Carianopol la „Cartea Românească” este pe cale să se epuizeze.

Poezia de profundă umanitate a d-lui Carianopol, poezia de unii suflet de țărăn drept și credincios în care cântă dorul de brazdă, poezie de largă înțelegere a destinului țărănesc dar și de revoltă împotriva acestui destin, a găsit ecou în publicul românesc dornic de poezia adevărată.

Sucesul acestui volum ca și al „Cununiilor uscate”, pe care d. Radu Gyr l-a scos în aceeași editură, ne bucură și ne întărește în credința că totuși mai avem un public cititor select.

D. I. D. CONDURACHI

un distins diplomat și om al cărții a publicat de curând un volum intitulat „Diplomații români din trecut” ed. „Unirea” Brașov, în care, după ce arată în ce consta diplomația în secolele XVI și XVII (alegere a solilor, misiunile lor etc.) evocă figurile cătorva soli ca Luca Cârje, paharnicul Ion Caraiman și Banul Mihalcea.

Cartea de mare interes a d-lui consilier de legăție Condurachi va face obiectul unei cercetări mai amănunțite în aceste pagini.

N. N. MUNTEANU

a publicat în editura „Oficiului de librărie” un volum asupra „Romanului românesc dela primele începuturi până azi”.

Este prima încercare de sinteză asupra romanului românesc și o lucrare de folos pentru oricine.

D. Munteanu a avut de întâmpinat greutăți mari în acest studiu și prima a fost strângerea materialului, știut fiind că ne lipsesc nu numai bibliografiile de specialitate dar până și cele generale. Singura bibliografie, aceea a d-lui G. Adamescu, se oprește la 1920, adică tocmai când producția de romane începuse să crească.

D. Munteanu se ocupă în lucrarea d-sale de marile etape ale romanului românesc: Duiliu Zamfirescu, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu.

Spațiul nu i-a îngăduit să consacre capitole speciale domnilor Camil Petrescu și Ionel Teodoreanu.

E o lipsă pe care va trebui s'o implinească odată cu apariția unui studiu mai vast, pe care-l așteptăm.

DOMNUL ERASMUS

nu cel dela Rotterdam, care a scris „Elogiul nebuniei” ci al dela București, care merită toate elogiile pentru „Fragmentele” și „Caleidoscoapele” dumnealui, nu înțelege (lucrul nu e de altfel excepțional) cum „sună Peter Neagoe scriitor american”.

Și zice domnul Erasmus: „Peter Neagoe e scriitor american, el ardeleanul; iar ca să-l citim trebuie să-i așteptăm traducerea. Să recunoaștem că, în toate astea dămuieste ceva de farsă, un nonsens, oricât de firesc ar fi (adică ar părea n. n.) lucrul la suprafață”.

Pomenind și de Panait Istrati pe care iar nu-l înțelege (crud destini!) cum de a fost scriitor francez, se întreabă: „N'au talent? Au? Atunci?! Dar în definitiv de ce să ne punem noi probleme (curat!) cari, poate, sunt absurde?”

Se întreabă dumnealui... Ne întrebăm și noi.

MARIN POPESCU-SPINENI

secretarul Facultății de Litere și Filozofie este un harnic cercetător în domeniul istoriei și geografiei.

După două volume masive asupra învățământului superior din țara noastră: „Contribuții la istoria învățământului superior” și „Instituții de înaltă cultură” d-sa a dat tiparului „Procesul mănăstirilor închinată” și alte câteva lucrări de migăloasă cercetare.

Recent d. Marin Popescu Spineni a publicat o broșură „Geograful macedonean Ioan Ciulli — Din Geografia peninsulei balcanice”, în care prezintă scurt și concis viața și opera acestui puțin cunoscut geograf.

Ca și celelalte lucrări ale d-lui Popescu-Spineni, broșura de față este iructul unor serioase studii și prezintă deosebit interes prin datele științifice și căldura cu care e scrisă.

PĂTRAR DE VEGHE

Volumul de admirabilă ținută al d-lui arhitect G. M. Cantacuzino, cuprinde interesante însemnări pe marginea unei călătorii care trece pela mormântul profeților și ajunge până la mormântul lui Zoroastru din Persepolis.

Nu este o carte de călătorii așa cum eram obișnuți să citim, ci o încercare de a pătrunde adânc în miezul lucrurilor.

Pe d. G. M. Cantacuzino îl interesează mai puțin pitorescul și în genere tot ce părea necesar unei cărți cu însemnări de călătorie, decât înțelesurile simbolice pe care omul de astăzi le caută.

„Pătrar de veghe” pe care Cartea Românească s'a străduit și a reușit s'o prezinte cu adevărat occidental, este una dintre puținele cărți pe care anul 1938 le va putea trece cu cinste la activ.

— St. —

INELUL

de KNUT HAMSUN

Odată, am văzut într'o societate o tânără fată îndrăgostită.

Avea ochi de un albastru închis și nu știa să ascundă sentimentele.

Pe cine iubea?

Pe tânărul de lângă fereastră, fiu de proprietar, tânăr în uniformă, care avea o voce de leu? O, Doamne! Cât de duios îl mângăia cu ochii și cu câtă neliniște ședea pe scaun!

Noaptea, pe când ne întorceam acasă, fiind intim cu ea, i-am spus:

— Ce noapte senină și frumoasă! Ai petrecut bine astă seară?

Și, ca să fac după dorința ei, am scos verigheta din deget și am continuat:

— Inelul tău a devenit mic pentru mine. Nu poți să-l faci mai larg?

Ea a întins mâna și mi-a șoptit:

— Dă-mi-l mie, am să spun să-l lărgească.

I-am dat inelul.

După o lună, m'am întâlnit din nou cu ea.

Am vrut s'o întreb despre inel, dar am tăcut.

Nu-i nici o grabă, m'am gândit eu, trebuie să-i dau răgaz.

Ea s'a uitat dealungul străzii și a spus:

— Știi... inelul... Am avut un ghinion. Inelul s'a rătăcit, sau, mai exact, s'a pierdut.

Și a așteptat răspunsul meu.

— Te supără? m'a întrebat turburată.

— Nu, i-am răspuns eu.

O, Doamne! A plecat atât de ușurată când a văzut că nu mă supără.

Pe urmă, a trecut un an întreg.

M'am întors din nou în localitatea aceea și, într'o seară, treceam pe un drum care-mi era cunoscut, foarte cunoscut.

Și iată că ea vine spre mine; ochii îi sunt albaștri-albaștri și mai scânteietori decât înainte. Gura, însă, i s'a făcut mare, iar buzele, albe.

— Iată inelul! a spus ea. Iată verigheta ta! Am găsit-o, iubituie, și am dat să ț'i-o lărgească. Acum n'are să te mai strângă.

M'am uitat la femeia părăsită, la gura ei mare, la buzele albe. M'am uitat și la verigheta.

— Ah! am spus inclinandu-mă înaintea ei. Inelul ăsta e cu ghinion. Acum mi-e prea larg!

Trad. de R. DONICI

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Cinema Carlton

A opta nevăstă a lui Barbă-Albastră

Nu cred să se găsească cineva care să afirme că nu s'a distrat la filmul dela Carlton. Caci, cu toate că „A opta nevăstă a lui Barbă Albastră” nu este — în ceea ce privește subiectul — altceva decât una din zecile de farse americane cu cari ne-am obișnuit în ultimul timp, trebuie să spunem că am face o impietate comparând acest film cu filmele americane prezentate în ultimele luni. Toate aceste filme nu erau altceva decât încercări ale unor regisori lipsiți de inspirație, de a se apropia de succesul renumit de Ernst Lubitsch cu neuitatul său film „Trei și una”. Nu putem spune că n'am găsit printre aceste încercări și filme bune (cu „Nu vă credeți în bărbăți”, „Spovedania”, „Cum se cuceresc bărbății” ș. a.). Dar nici unul din aceste filme n'a purtat marca marelui regisor acest meșter care știe să mănuiască storiile conflictelor, reușind să facă să pară verosimile lucruri imposibile. Era normal ca atunci când regisorul care ne-a mai dat dovada talentului său, s'a hotărât să mai realizeze un film dela care ceilalți regisori să mai poată învăța ceva, profitul să fie mai ales de partea spectatorului, care are ocazia să se distreze împărătește. E cazul „celi de-a opta nevăstă a lui Barbă Albastră”, film care poartă pecetea marelui regisor.

Și cum un bun regisor știe să-și aleagă interpreții ideali pentru rolurile din film, preferințele lui Lubitsch s'au îndreptat înspre Garry Cooper și Claudette Colbert, două nume care într'adevăr își merită renumele (să ni se erte jocul de cuvinte care de astă dată ni se pare necesar).

Toți cei cari l-au admirat pe Garry Cooper în filmul dela Carlton și cari vor avea ocazia să asiste la filmele pe cari ni le anunță Carltonul pentru viitor, ale celor două păpuși frumoase, Robert Taylor și Robert Montgomery, să încerce să facă o comparație între acești trei actori.

Claudette Colbert e una din puținele actrițe inteligente de peste ocean (cu toate că este de origină franceză, se pare că și-a uitat cu totul patria) și ne-a dat o dovadă a inteligenței sale și în acest film. Ceilalți interpreți au meritul de-a fi urmat sfaturile lui Lubitsch.

Despre film nu vom mai spune altceva decât că este un adevărat tratat pentru soțiile cari vor să-și im-

